

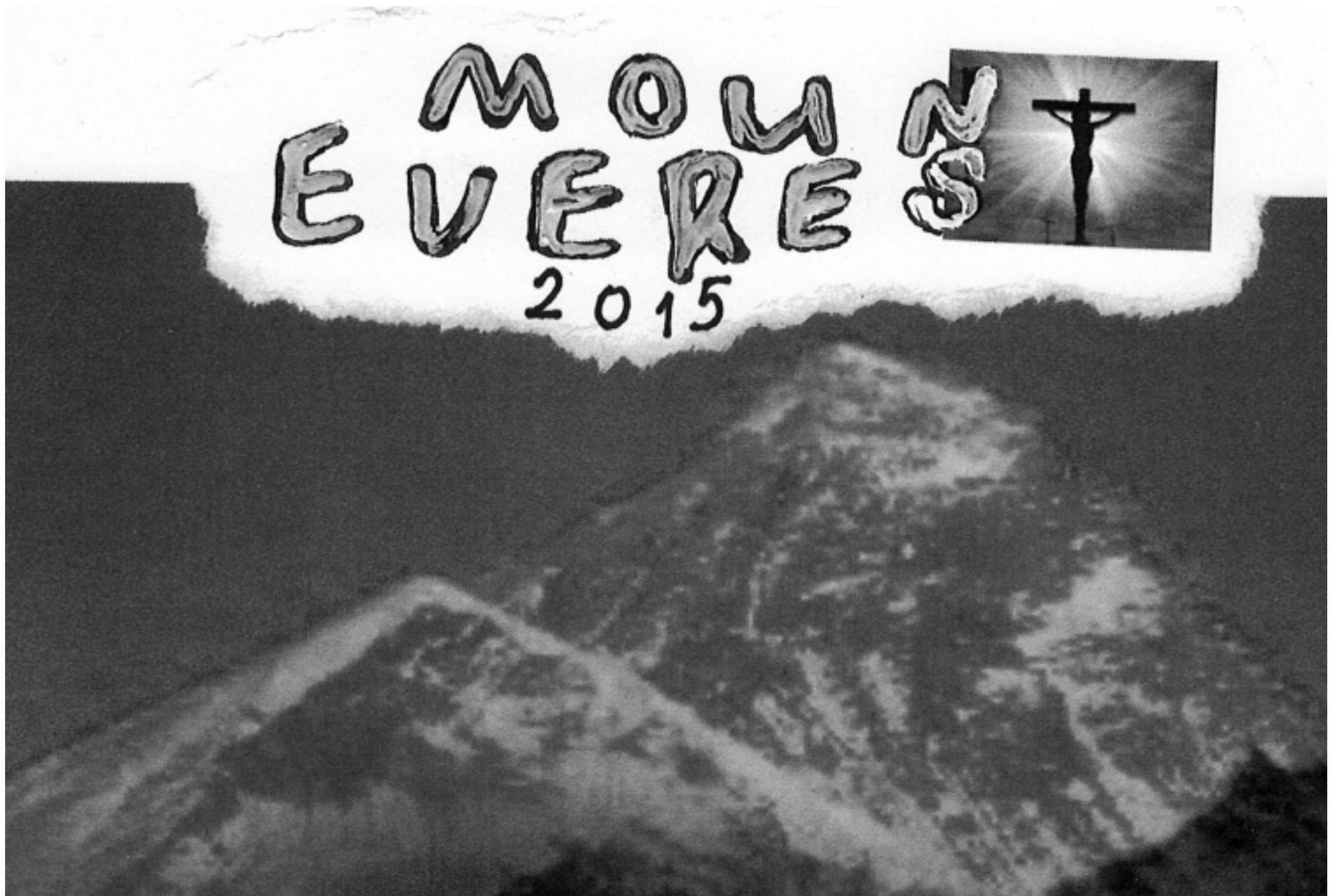
KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

9. SEPTEMBRA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Autor: Andrej Mišanek

Kto nemá Boha,
nemá ani kráľov,
na kandelábre šľachtu povešia
a kraľuje mu,
šľachtí ho len válov,
brucho sú jeho časné nebesia.

Jazyk má britký
ako ostrie šabiel' –
on, ktorý z cesty zvádza národy.
Až do nebies chce stavať pyšný Babel.
Niet v jeho činoch náhody.

Vo veľkom klame,
klame vám aj v malom,

Pán je náš Kráľ'

do duší sa vám snaží voviesť tmu.
Nebojte sa však,
Kristus je vám kráľom!
Patrónku dal vám Sedembolestnú.

Klamú vám, že ste iba hôrni
šuhaji od oviec, len k stádu patriaci.
Nebojte sa!
Veď nie ste bezprizorní,
Kráľ' na kríži vás objal, Slováci!

TEODOR KRIŽKA

Visí si vo vzduchu. Visí to nad našimi hlavami ako Damoklov meč. Čo? Nespôsobilosť politických elít vysporiadať sa s globálnymi problémami. Tesno im je v národných štátoch. Tesno im je už aj v nadnárodných konglomerátoch. Ponáhľajú sa - ale kam?

Väčšina ľudí si elity predstavuje ako nenažrancov, ktorí chcú ešte viac peňazi ako majú. Ale to je priveľmi zjednodušená predstava. Ved' majú toľko, že by to nemohli stroviť za nijakých okolností, aj keby si dopriali čokoľvek.

Elity predsa len nie sú tak úplne o peniazoch. Majú ony aj

komu, kto podporuje vojnové štvanie, nech sa už usmieva alebo mračí, nech sľubuje hory-doly alebo hrozí zlými dopadmi. Na túžbu po mieri ešte nijaký národ nedopltil, ani na vernosť Desatoru.

Európa a my s ňou sa ocitáme v nezávideniahodnej situácii. Namočili nás až po uši do hry na ukrajinskú nezávislosť, ktorá sa premenila na bratovražedný boj ľudí, ktorí žili bok po boku celé stáročia. Rada by z toho všetkého vycúvala, ale je tu iný problém, masová imigrácia. Kto môže s určitou povediať, kto sú tí mladí ľudia, ktorí k nám priam tečú ako jamá povodeň. Sú to trpiaci ľudia za-

Ako obstáť?

TEODOR KRIŽKA

svoje ideály, ak sa to vôbec ideálom dá nazvať. Tie ideály nie sú kresťanské, moslimské, ba ani judaistické. Tie ideály sú okultné. Veria na čísla, na kabalú, veria v predĺženie pozemského života... Naostatok, aj biblickí ľudia žili kedyś takmer tisíc rokov. Veria v trvalo udržateľný blahobyť, o ktorý sa nechcú deliť s narastajúcim počtom ľudí na planete.

Akonáhle sa objaví kríza v blízkosti ich pomyselného pozemského raja, usilujú sa ju kopnúť ako loptu za plot - k susedom. Čím ďalej, tým lepšie. A najlepšie tam, odkiaľ prichádzajú hlasy vzdoru. Tam, kde by sa mohla vytvoriť ďalšia aliancia odporu.

Do Ruska vyviezli bolševizmus, aby zastavili nástup tohto impéria, likvidujúc jeho elity - šľachtu a duchovenstvo, a do Nemecka nacizmus, aby zrazili tieto dva umelé a neľudské koncepty.

Nechce sa im bojovať vlastnými rukami. Je to priveľké riziko. Lepšie vypúšťať z Pandorinej skrinky démonov, nech oni bojujú. Nech sa fanatizuje islam, ved' ho už len s niekým zrazíme! S Európou napríklad, ak by sa jej zachcelo nezávislosti, s neposlušným Iránom alebo hoci aj s Ruskom. No nie? Nechce sa vám poslúchať? - nate, zamestnám vás, pustíme vám žilou...

Nič sa nedeje spontánne a náhodou pod slnkom. Na všetko treba veľa peňazi. Každá operácia musí byť premyslená a dobre uvážene všetky riziká.

Nechcem sa pasovať na nijakého znalca globálnych problémov a veru som rád, že nie som politik ani vykladač politiky. Časy schematických predstáv o práve, mieri a humanizme sa totiž skončili. Karty sa miešajú a budú sa rozdávať nanovo. Na lávke cez rieku Rubikon či Styx sa stretnú barany. A veru neviem, či sa budú môcť na tej úzkej doske otočiť a vrátiť späť na breh oba a celé.

Slovensko a slovenský národ nič v týchto globálnych procesoch neovplyvnia. Môžu sa iba usilovať, aby sa nestali tou úzkou lúčkou, na ktorej sa zrazia tvrdohlavé živly, alebo aspoň o to prosíť Všemohúceho. Dosť sme sa natrpeli všakovakého dupotu čižiem po našej krásnej zemi...

Preto sa treba tuho zamyslieť, komu dať hlas v budúcich voľbách. Určite by som ten hlas nedal ni-

chraňujúci si holý život, vyhnal ich k nám niekto zámerne, alebo je to budúca armáda, ktorá podpáli kontinent zvnútra? Kto to môže s určitou povediať? Kto môže vylúčiť možnosti, na ktoré vôbec nie sme pripravení? Kto môže vylúčiť, že pochody LGBTI, útoky na rodinu, a teraz príliv islamistov, nemajú za cieľ iba spustenie dominového efektu, v určitej fáze ktorého sa zrútiť všetky ľudské slobody a nastolí sa totalitárny režim? Kto môže vylúčiť, že sa nezopakuje niečo podobné alebo horšie ako pred sedemdesiatimi rokmi?

Neviem na žiadnu z týchto otázok odpovedať. Viem iba, že sú to nové problémy a nové výzvy, ktoré zaiste nemajú za cieľ posunúť naše národy k úspechu. Ak nebudeme obozretní, môžeme sa ocitnúť v krivprelievaní, akého doposiaľ nebolo. Koho potom budeme prosíť o pomoc, keď sme sa desaťročia rúhali Bohu ako reliktu ľudských povier? Vari nás spasí ten, ktorého nám chcú okultné elity predstaviť ako mesiáša?

Nedávno som videl záznam z rockového koncertu, na ktorom sa uprostred skutočných tanečníkov na pódiu ocitol mŕtvy spevák. Premietali ho medzi nich ako hologram. Nik by nemohol vyvrátiť, že je živý. A tak mi napadlo, že v dobe takýchto technických možností nie je vôbec vylúčené, že sa niekto zahrá na Boha a premietne celému svetu na oblohu manipulatívne hologramy, ktoré poznačia myslenie a konanie ľudí.

Stojíme na prahu úplne iného sveta, ako sme ho poznali doteraz. Technické možnosti sa stanú novým lákadlom vyskúšať si svaly. Bude to epocha pokračujúceho sociálneho inžinierstva, ktoré už teraz ukazuje svoju neľudskú povahu.

Keď sa po sto rokoch dozvedáme o genocíde Arménov, vidíme, že sa ľudstvo nebolo schopné poučiť. Nemecké banky sa vtedy rozhodli financovať stavbu železnice Berlín - Bagdad a do Mezopotámie presídliť Arménov pozdĺž tejto trate. Bol to konkurenčný projekt na oslabenie Veľkej Británie a Ruska. Výsledok: milión mŕtvych príslušníkov prastarého kresťanského národa rukami Mladoturkov, ktorých sfanativali ich okultne orientovaní vodcovia...

Zvolebnieva sa

Voľby sú ešte vzdialené, ale zvolenie už cítiť. Noviny predstavujú akýsi pohyb v niektorých politických stranách, aby na seba upúťali pozornosť. Možno že tak dúfajú vo väčšiu úspešnosť. I teraz platí to, čoho sa pridžali filozofi už v staroveku: „Poznaj sám seba!“ Tento príkaz má však platnosť aj v spoločenstve, v organizácii i v politickej strane, ktorej členovia by si mali byť vedomí výroku: „Kto myslí iba na úspech svojej strany, nech sa nadvlády stráni, lebo ostatný národ je utlačaný!“ To sa vzťahuje aj na pomery u nás, kde sme si privykli prijímať všetko ako hotové a jedine správne. Tak vraj zmyšľajú tí, čo žili v totalite, no mladšia generácia sa málo zaujíma o dianie v štáte, čo sa prejavuje v pomerne nízkej účasti vo voľbách komunálnych, ale aj parlamentných. Voliči Slovenskej republiky, v prvom rade Slováci sú zodpovední za jej správny život a rozvoj. Táto republika je v podstate demokratická a teda aj politické strany - nové i staré - musia mať demokratický charakter a program, a musia rešpektovať i tradície slovenského národa, ktorého základnou vlastnosťou bola úcta i láska k slovenskému jazyku a ku kresťanskému náboženstvu, ktoré mu pomohli prežiť všetky ťažkosti.

Významným rysom spoločen-

skej a kultúrnej vyspelosti národa je spolužitie jeho občanov. Predpokladom pre úspešné napredovanie štátu je v podstatných veciach jednota, v ostatných sloboda a vo všetkom láska. Žiaľ, to nemožno povedať o našich politických stranách. Viacerým pánom poslancom nejde o porozumenie, ale iba o politikárčenie a škandalizovanie svojho politického súpera. Niektorí liberáli doma, ale i v Európskej únii, sa usilujú odstrániť prirodzené Božie zákony, na ktorých je postavená kresťanská morálka, a ktoré si ctili aj jej zakladatelia. Svoje voľnomyšlienkové extrémne liberálne názory šíria v televízii, rozhlase, na internete a snažia sa umlčať kresťanské prejavy normálnych ľudí. Sú tu napríklad pokusy nahradiť otca a matku akýmiś rodičom č. 1 a č. 2, alebo svojvoľne si vybrať pohlavie chlapec a dievča nie od narodenia, ale až neskôr. To je už absolútne zvrátené a pre normálnych ľudí neprijateľné. Takéto názory sa objavili napríklad v čase Veľkej revolúcie vo Francúzsku, po nástupe bolševizmu VOSR v Rusku, s vyhrotením fašizmu v Taliansku, v nacionalistickom Nemecku, i v komunistickom Španielsku. Všade pod mohutným hlásaním slobody, ľudskosti a rovnosti nasledovalo príserné zabíjanie, vešanie, spaľovanie, splynovanie a strieľanie veriacich za vychvaľovania týchto režimov slo-

bodomurárskymi intelektuálmi, plnými odporu a nenávisť voči Bohu. Na toto všetko treba pamätať, keď sa bude voliť rozhodovať koho voliť. Voľby sú prejavom kultúrnej vyspelosti a mravnej zodpovednosti voličov za osud a prosperovanie celého národa, ktorý pred vyše tisíc rokmi dostal možnosť poznať pravdu, keď prijal Slovo vo vlastnom jazyku, ktoré priniesli sv. Cyril a sv. Metod a ktorí ho učili úspešne a zodpovedne žiť, čo mu umožnilo zabezpečiť si život vo vlastnom štáte! Jeho trvanie zabezpečí zdravé pokolenie, ktoré má vyrastať v usporiadanej rodine. Jej základom je trvalé plodné manželstvo jedného muža a jednej ženy, v ktorom sa rodia zdravé deti. Tieto deti už v rodičovskom dome získavajú náležitú výchovu, aby mohli a vedeli úspešne rozvíjať svoju vlasť. Škoda, že v programoch politických strán táto dôležitá otázka nenachádza takú pozornosť, akú by mladé nastupujúce pokolenie potrebovalo.

To sú len niektoré aktuálne otázky, na ktoré majú dať odpoveď blížiacie sa voľby. Ak majú prospieť našej vlasti, našej Slovenskej republike, kandidujúce strany si musia uvedomiť, že spoločným menovateľom úspechu tohto štátu je svornosť, jednota a vzájomné porozumenie. Len toto je záruka, že Slovák zostane Slovákom.

ANTON KOŠŤAL

Jozef Nemček: Cesta smrti a života alebo útek z partizánskeho hrobu v Sklabini. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2015, 174 s.

Krátko pred 71. výročím SNP uzrela svetlo sveta pozoruhodná kniha z pera Jozefa Nemčoka (1936) pod názvom "Cesta smrti a života.". Nemčekovo rozprávanie zachytáva nevednú životnú drámu jeho otca Karola (1909 - 1974). Počas prvej Slovenskej republiky žil v obci Šváb (dnes Dolná Ves, okres Žiar nad Hronom) a bol zamestnancom Daňového úradu v Kremnici. Po stránke politickej bol príslušníkom HSES a sympatizantom slovenskej štátnej samostatnosti. Slovensku ostal verný aj v lete 1944, keď po zmene frontovej situácie mnohí prevracali kabáty a prechádzali na československé pozície.

Karol Nemček bol na základe udania 25. augusta 1944 odvedený do Sklabine, kde ho samozvaný partizánsky tribunál odsúdil na smrť. Keďže však nebol strelený smrteľne, z masového hrobu sa zachránil. Obec Sklabiňa sa desaťročia hrdila tým, že práve tu, už 21. augusta 1944, bola vyhlásená obnova ČSR a vyvesená československá vlajka. A práve pod ňou, v mene ČSR, partizáni začali masové politické vraždy. Pomsta a šikanovaniu zo strany komunistických partizánov sa Nemček nevyhol ani v povojnových rokoch. Až do smrti však o tom nemohol hovoriť. Spravil tak až jeho syn Jozef.

Knihy má, okrem svojho nespochybniteľného historického prínosu, aj veľmi aktualizačný, nadčasový rozmer. Jej príbeh je varovaním pred každým fanatizmom a ľudskou zlobou. Osobitne dnes, keď sme svedkami novej vlny protislovenskej a protikresťanskej nenávisť... Knihu si možno zakúpiť v predajni Svojet' (Liga Pasáž), na Grösslingovej ulici (Liga Pasáž) v Bratislave, alebo objednať priamo u jej autora na tel. čísle 0905 931 987 resp. nemcek-jozef@post.sk

V júli uplynulo 600 rokov od smrti Jána Husa, ktorý bol upálený v Kostnici počas 16. Ekumenického koncilu. Toto okružie výročí bolo príležitosťou nielen okázalých osláv v jeho rodnej českej vlasti, ale aj podnetom k stovkám komentárov, článkov, štúdií, filmov, diskusií a debát. V mnohých z nich sa hlasite volalo po jeho rehabilitácii, ba aj kanonizácii. Ani slovenské médiá nenechali udalosť ujsť bez povšimnutia. A ako to pri takýchto príležitostiach býva, nechýbali ani pohotová kritici - dobromyseľní i zlomyseľní - aby vyčítali Cirkvi jej chyby a nedostatky a predkladali svoje návrhy, ako tieto hriechy minulosti odčiniť.

Každému jednotlivcovi, ktorý sleduje súčasné dianie a spoločenské zmeny vo svete, je známe, že terajší postoj Cirkvi k Husovi je zásadne iný, než bol pred polstoročím. Toto malo svoj odraz aj v postoji Cirkvi k tohoročným jubilejným Husovým oslavám. Najmä keď si pripomenieme štátne oslavy Jána Husa v roku 1925 vyvolali diplomatickú krízu vo vzťahoch česko-slovenskej vlády so Sv. Stolicou a viedli k protestnému odchodu apoštolského nuncia z Prahy.

Po skončení Prvej svetovej vojny Sv. Stolica s určitými obavami sledovala spoločenský a politický vývoj v novom štáte, ktorý sa objavil na mape Európy v 1918. So sklamaním a obavami pozorovali, že vedúci predstavitelia štátu od prvých dní jeho vzniku prejavovali svoje protikatolícke sklony a zanietenie ich presadzovali do legislatívy a do ústavy.

V máji 1925 bol schválený zákon "o nedeliach sviatkov a pamätných dňoch", ktorým bol 6. júl vyhlásený za štátny sviatok na počesť Jána Husa. Sviatok sa mal po prvýkrát oficiálne sláviť pondelok 6. júla 1925. Počas príprav sa zdôrazňovalo, že to budú slávnosti, ktoré sa mali konať v roku 1915, keď si český národ pripomínal 500. výročie mučeníckej smrti majstra Jána Husa, ale oslavy sa nemohli v plnom rozsahu uskutočniť, pretože bola vojna a v Prahe vládli Habsburgovia. Po desiatich rokoch si oslobodený národ to chce vynahradiť. Patronát nad oslavami prevzal prezident T. G. Masaryk a predseda vlády A. Švehla prijal funkciu čestného predsedu prípravného výboru. Česká tlač nekriticky vzdvihovala hrdinskú osobnosť Jána Husa a chrlila útočné komentáre na adresu Cirkvi. Svätá Stolica sa márne ohradzovala proti neoprávneným obvineniam. Napokon rozhodla, že svoj nesúhlas vyjadrí otvoreným diplomatickým prejavom. Štátny tajomník kardinál Gasparri si dňa 1. júla 1925 dal predvolať česko-slovenského vyslanca pri Vatikáne a odovzdal mu protestnú nótu, v ktorej oznamoval, že účasť prezidenta a predsedu vlády na oslavách pokladá Vatikán za urážku a za takýchto okolností pápežský nuncius bude musieť byť z Prahy odvolaný.

Verejnosti Sv. Stolica takto vysvetľoval tento neobyčajný diplomatický zákor: "Oslava odsúdeného človeka za súčasných okolností môže znamenať iba obvinenie autority, ktorá ho odsúdila. A nič nemohlo byť otvorenejším obvinením Sv. Stolicy ako výroky a vyjadrenia, že oslavy majú za cieľ poukázať na Katolícku cirkev ako nezmierniteľného nepriateľa civilizácie a českého národa, čo oboje stelesňoval v sebe mučeník z Kostnice. Za takýchto okolností je zbytočné predstierať, že vláda svojou účasťou nemala v úmysle uraziť katolicizmus. Napriek tomu všetkému Sv. Stolica postupovala s najväčšou zdržanlivosťou a podobný postoj vyžadovala aj od svojich tlačových orgánov. Ale svedomie a dôstojnosť od nás vyžadovali, aby sme pred očami katolíckeho sveta zaregis-

trovali svoj protest, a preto Sv. Stolica odvolala z Prahy apoštolského nuncia."

Za posledných 50 rokov sa situácia zmenila na nepoznanie. V rokoch 1962-1965 sa konal II. vatikánsky koncil, ktorý vniesol nové podnety do života Cirkvi. Bojujúca Cirkev (ecclesia militans) sa vrátila k svojmu pôvodnému poslaniu ako putujúca Cirkev, triumfalizmus a výlučnosť boli nahradené ekumenizmom a presilou kajúcnosti. Posledných 50 rokov sme veľmi často svedkami, ako Cirkev odprosuje a ospravedľňuje sa na všetky strany. A to sa prejavilo aj na tohoročných oslavách upálenia Jána Husa, ktoré sa prebiehali 5. a 6. júla 2015 v Českej republike. Oslavy sa niesli v znamení zmeny postoja Sv. Stolicy a Katolíckej cirkvi k osobe Jána Husa i k udalostiam, ktoré sa odohrali pred 600 rokmi v Kostnici a to spôsobom,

FRANTIŠEK VNUK

Kontroverzný „Mistr Jan Hus“

ktorý bol pred 50 rokmi priam nepredstaviteľný.

Začiatok tejto zmeny bolo možno pozorovať už počas Druhého vatikánskeho koncilu. Pražský arcibiskup Jozef Beran (žijúci v tom čase v exile) pri diskusii dokumentu o náboženskej slobode poukázal: "Cirkev v mojej krajine bolestne splácala dlh za hriechy, ktoré v určitom období cirkevných dejín boli spáchané proti slobode svedomia." Ako prvý z takýchto hriechov uviedol prípad Jána Husa, ktorý bol upálený na hranici. Druhým hriechom mala byť násilná rekatolizácia českého národa pod vládou Habsburgov v 17. storočí. Pripomínal, že tieto dve násilia vytvorili vážnu prekážku duchovnému rastu v srdci národa a poskytli nepriateľom Cirkvi argumenty proti nej.

Aj keď kardinál Beran - ako obef komunistickeho prenasledovania - v tom čase požíval veľkú úctu, mnohí otcovia koncilu prijímali jeho vystúpenie s rozpakmi. Urobil však hlboký a trvalý dojem na poľského biskupa K. Wojtylu, neskoršieho pápeža Jána Pavla II., ktorý to pripomenul v svojom prejave pri svojej prvej návšteve Česko-Slovenska v roku 1990 v Prahe: "Živo sa rozpomínam, ako pražský arcibiskup kardinál Beran s veľkým zanietením prehovoril na Druhom vatikánskom koncile o náboženskej slobode a znášanlivosti. Dojemnými slovami nás upozornil na osud českého kazateľa Jána Husa a vyjadril hlboký smútok nad zneužívaním moci v tej dobe, ale aj potom. Slová kardinála Berana sa hlboko vryli do mojej pamäti - slová o tomto kňazovi a kazateľovi, ktorý hral takú významnú úlohu v náboženských a kultúrnych dejinách českého národa... Nech už posudzujeme teologické postupy okolo J. Husa z ktorejkoľvek strany, nemôžeme poprieť integrity jeho osobného života, alebo jeho úsilie formovať a rozvíjať morálne hodnoty v českom národe."

U našich českých susedov našli tieto slová veľký ohlas. Utvorila sa Husovská ekumenická komisia, ktorá mala "prehodnotiť" osobu a činnosť Jána Husa. Medzi advokátov Husovej rehabilitácie patrili aj niektorí poprední predstavitelia českého katolicizmu, napríklad pražský arcibiskup a neskorší kardinál M. Vlk, alebo profesor teológie C. V. Pospíšil, autor knihy

Husovská dilemata. V decembri 1999 sa konala v Ríme medzinárodná konferencia venovaná Husovmu prípadu, v ktorých viaceri prispievatelia sa kajúčne bili v prsia.

Aj 600. výročie upálenia Jána Husa sa konalo takejto atmosfére. Opäť bolo príležitosťou veľkolepých osláv v Českej republike. Tento krát však si prípravu osláv vzali na starosť štátne ustanovizne v spolupráci s Katolíckou cirkvou, zrejme s úmyslom, aby sa predišlo opakovaniu starých chýb. Pápež František blahosklonne určil emeritného pražského arcibiskupa kardinála M. Vlka za svojho osobitného vyslanca (pápežského legáta) pre toto jubileum.

Dňa 16. júna pápež František prijal delegáciu predstaviteľov Cirkvi československej husitskej, Českobratrskej cirkvi evanjelickej, ako pripravovateľov náboženskej stránky osláv.

Delegáciu sprevádzal aj kardinál Vlk. V odpovedi na pozdrav delegácie pápež označil blížiaci sa oslavu za príležitosť obnovy a prehĺbenia vzájomných vzťahov medzi cirkvami. V súvislosti s osobou Jána Husa povedal: "Odo dňa, keď tragicky skončil slávny kazateľ a rektor Pražskej univerzity Ján Hus, uplynulo už šesť storočí. V roku 1999, na medzinárodnom sympóziu venovanom tomuto významnému mužovi, môj predchodca Ján Pavol II. vyjadril svoj "hlboký žal" nad jeho krutou smrťou" a zaradil ho medzi reformátorov Cirkvi. Vo svetle takéhoto prístupu treba pokračovať v štúdiu osoby a činnosti Jána Husa, ktorý bol dlhú dobu predmetom sporov medzi kresťanmi, zatiaľ čo dnes sa stal pohňutkou k dialógu. Toto ideologicky nepodmienené bádanie bude dôležitou službou v prospech historickej pravdy, pre všetkých kresťanov a celej spoločnosti, aj za hranicami našej zeme."

V dôsledku tohto zhovievavého postoja sa konali aj tohoročné Husovské slávnosti a ekumenické modlitbové zhromaždenia. Stáli pri nich svorne vedľa seba patriarcha Československej cirkvi husitskej Tomáš Butta, kardinál Katolíckej cirkvi Miloš Vlk, predseda Ekumenickej rady cirkvi Daniel Fajfr, predseda vlády Českej republiky Bohuslav Sobotka, predseda Českej poslaneckej snemovne Jan Hamáček.

Pred oslavami a počas nich odzneli reči a prejavy, a v prevažnej väčšine sa v nich osobnosť Jána Husa vykresľovala v tých najzriavejších farbách: aký to bol skromný, múdry a šľachetný človek. Ako udatne bojoval za čistotu Evanjelia, za chudobu a pokoru. Ako ohnivo - slovom i písmom - odsudzoval nešváry v živote Cirkvi i vo verejnom živote. Ako odhodlane vystúpil na hranicu a zomrel v jej plameňoch ako mučeník pravdy 6. júla 1415. A na konci týchto eulogií vyzývavo rezonovala nevypovedaná otázka: Čo to boli za inštitúcie, ktoré človeka takýchto nevšedných kvalít takým ukrutným spôsobom pozbavili života?

Otázka si vyžaduje aspoň krátku odpoveď. Netreba tu podrobne rozvíjať životopis Jána Husa. Veď sa o ňom v posledných mesiacoch napísalo tak veľmi veľa, aj keď nie vždy všetko. Ale je na mieste poukázať aj na tie

skutočnosti, ktoré sa v atmosfére nadšenia spravidla obchádzajú.

Na úvod len toľko, že konečným sudcom nás všetkých i Jána Husa bude Pán Boh. Od oddeli plevy od zrna a v svojej milosrdnej spravodlivosti odmení čnosti a potrestá hriechy. Tam vo večnosti budeme vedieť plnú pravdu o tom, čo je dnes neisté a sporné.

Za daných okolností je však isté s nesporné, že veriaci katolíci nemôže pokladať Jána Husa za svätca a mučeníka pravdy už len z toho dôvodu, že sa jeho učenie rozchádzalo a doteraz rozchádza s učením Cirkvi. Trest, ktorý ho postihol bol krutý a dnes by ho nikto za jeho názory nepotrestal upálením na hranici. Ale žil v dobe, kedy sa tak súdilo a tak trestalo. On sám vyžadoval takéto tresty pre svojich ideových protivníkov, ako to vyjadril v roku 1409 v svojej dišpute na Žebráku. Píše o tom jeho veľký obdi-

vovateľ a propagátor, historik František Palacký (Dějiny národa českého, Zv. III., Praha 1939, s. 117)

Nikto nepochybuje, že Ján Hus bol múdry a rozhradený intelektuál, ktorý získal bakalárát a magistrát na Pražskej univerzite. V roku 1490 bol vysvätený za kňaza a zároveň bol ustanovený za kazateľa v Betlehemskej kaplnke. Medzitým sa stal obdivovateľom a napodobňovateľom anglického reformátora Jána Viklefa (John Wycliffe, 1331-1384) a preložil z latinčiny do češtiny jeho spis Trialogus (Troj-rozhovor). Ovplyvnený Wycliffovým učením v svojich kázňach nielen kritizoval neporiadky v Cirkvi, ale šíril aj jeho bludné názory. Napriek výstrahám a príkazom cirkevných kruhov pokračoval v tejto činnosti. Mal totiž za sebou podporu kráľa Václava a širokej českej pospolitosti.

Bolo smutnou skutočnosťou, že v časech Husovho pôsobenia Cirkev prechádzala ťažkou morálnou krízou. Katolícky svet prekonával obdobie tzv. veľkej západnej schizmy (1378-1418), keď Cirkev mala nie jedného ale dvoch a v jednom čase až troch pápežov. A tak sa stalo, že Husa napomínali, vystríhali a nakoniec aj exkomunikovali protipápeži Alexander V. a Ján XXIII. Na druhej strane treba však zdôrazniť, že jeho konečnými sudcami boli otcovia Kostnického koncilu, ktorý schizmu odstránil. A tí Husove bludné názory takrečeno jednohlasne odsúdili.

V krátkosti iba toľko, že v roku 1409 pápež Alexander V. nariadil pražskému arcibiskupovi, aby obmedzil kazateľskú činnosť Jána Husa a stiahol z obehu všetky Wycliffove spisy. Hus neposlúchol a následne pražský arcibiskup dňa 16. júla 1410 exkomunikoval Husa a jeho prívržencov. Hus však pokračoval v kázani d'alej, na čo si ho v auguste 1410 pápež Ján XXIII. predvolal, aby osobne prišiel vysvetliť svoje neprístojné správanie.

Bohužiaľ Ján XXIII. nebol osobnosťou príkladného života a keď v tom istom čase vydal dve "odpuštkové bully" poskytol Husovi nielen dôvod k neposlušnosti, ale aj ďalšiu tému na ohnivú káznú proti korupcii a mravnému úpadku na pápežskom dvore.

Rozhnevaný Ján XXIII. znovu exkomunikoval Husa, uvalil interdikt na

miesta jeho pobytu, nariadil jeho zatknutie a zatvorenie Betlehemskej kaplnky. Medzitým (septembri 1411) zomrel Husov ochránca, kráľ Václav a Hus sa začal obávať o svoj život. V novembri 1412 Hus opustil Prahu a utiahol sa do južných Čiech, kde napísal svoje hlavné dielo De Ecclesia (O Cirkvi).

Václavovým nástupcom na českom tróne sa stal uhorský kráľ Žigmund Luxemburský. Ale ani ten sa neponáhľal splniť želania protipápeža. Žigmundovi išlo oveľa viacej o to, aby sa zvolal koncil a bola odstránená schizma. Tento zhovievavý postoj posmelil Husa, aby sa v apríli 1414 vrátil do Prahy. Tam uverejnil a rozširoval svoj nový traktát De sex erroribus (O šiestich bludoch). Jean Gerson, profesor Parížskej univerzity a najznámejší teológ svojej doby našiel v týchto dvoch spisoch 30 bludných tvrdení, ktoré predložil pražskému arcibiskupovi. Zoznam týchto bludov možno nájsť v známej Dezingerovej príručke Enchiridion symbolorum (Verlag Herder, Freiburg im B. 1957, s. 212-215). Sú medzi nimi také bludné propozície ako predestinácia (č. 1, 3, 21), monofyzitizmus (č. 4), popieranie Petrovho primátu (č. 7), označenie poslušnosti za "vynález kňazov Cirkvi" (č. 15), podpora Wycliffových bludných názorov (č. 25) atď.

Tieto bludy boli podkladom obvinení, ktoré proti nemu vzniesli v Kostnici, kam sa vybral na naliehanie kráľa Žigmunda, ktorý mu dal záruku, že sa odiaľ bezpečne vráti.

Pri vypočúvaní v Kostnici Husa vyzvali, aby odvolal svoje bludné názory. Hus sa bránil a vyhlásil, že nie je ochotný "odvolať" ani jeden z článkov, ktoré mu pripisujú falošné svedkovia. Boh mi je svedkom, že som nekázal, nerozširoval, ani neobhajoval tieto propozície." Otcovia a teológovia koncilu ho však jednohlasne usvedčili z predložených bludov. Keď odmietol svoje názory odvolať, bol vyhlásený za heretika a odovzdaný svetskej vrchnosti, ktorá vtedy poznala pre zatvrdilých heretikov len jeden trest: upálenie na hranici.

Kráľ Žigmund, ktorý zaručil Husovi bezpečnú cestu do Kostnice a späť a ktorý sa cítil zodpovedným za Husov osud, sa usiloval o jeho ochranu. Husovi sudcovia ho presviedčali, že sľuby dané heretikovi ho neviažu. Napriek tomu ešte noc pred pravou Žigmund navštívil Husa vo väzení. Prehovoril ho, ale márne. Svoje bezvýsledné úsilie kráľ Žigmund vysvetľoval v liste, ktorý poslal českým stavom: "Bůh ví, že nám bylo tak velmi líto, co se mu stalo, že to ani víc nešlo. A všichni věrní Čechové, již s námi byli, dobře věděli, že jsme se za něj přimlouvali, kterak jsme se nejednou s koncilom rozešli v hněvu, jeli jsme kvůli němu z Kostnice; až nám potom vzkázali, že nechceme-li dopustit, aby koncil vykonával spravedlnost, co tu pak mají činit? A tak jsme vzali na vědomí, že tu nemůžeme nic učinit, ani se nám nezdálo vhodné o tom dál mluvit, neboť by se kvůli tomu koncil rozešel."

Husova smrť rozdelila český národ a toto smutné dedičstvo trvá došial. Jedna časť národa neprestávala hrdo sa hlásiť k nemu. Posledným masovým prejavom tohto čistenia bolo politicko-náboženské hnutie, ktoré zasiahlo spoločenský život v českých krajinách po prvej svetovej vojne. V duchu Husovho odkazu bola dňa 8. januára 1920 verejne proklamovaná česká národná cirkev, ktorá bola známa pod menom Československá cirkev. Podľa sčítania z roku 1921 mala už vtedy 523.232 stúpencov. Požívala širokú podporu vládnych a štátnych orgánov a jej príslušnosť bola

pokladaná za prejav vlastenectva. Za takýchto okolností rýchlo rástla a v jednom období sa k nej hlásilo takmer milión veriacich. S českým úradníctvom a s českými štátnymi zamestnancami, ktorí po prevrate prichádzali na Slovensko, mala príslušníkov aj u nás, z rovnakých dôvodov aj na Podkarpatskej Rusi.

V posledných rokoch jej spoločenstvo rapídne upadá a dnes táto cirkev (nazývaná od roku 1971 Československá cirkev husitská) má (podľa sčítania z roku 2011) iba 39.276 veriacich. Na Slovensku sa k nej v roku 2011 prihlásilo 1.782 veriacich. Všeobecne za pokladá za jednu z mnohých protestantských cirkví, ona sama sa však vyhlasuje za "katolícku cirkev reformného typu", podobne ako sú anglikáni alebo starokatolíci.

V radoch slovenského obyvateľstva táto husitská Československá cirkev nezapustila korene, pretože u nás husovská tradícia bola cudzia a ak pripomínala niečo, tak iba husitské vpády, ktoré znamenali pohromu pre celé regióny. Husitské vojská ničili slovenské mestá, pustošili kláštory a spôsobili veľa škody a biedy domácejmu obyvateľstvu. Jestvuje o tom rozsiahla literatúra, napríklad, Mikuláš Mišík; Husiti na Slovensku (Banská Bystrica 1928), Jozef Špirko; Husiti, jiskrovci a bratrci v dejinách Spiša, 1431-1462 (Levoča 1937), Branislav Varsik; Husitské revolučné hnutie a Slovensko (Bratislava 1965), atď.

Na záver možno ešte spomenúť, že na pokusy udomáčniť Husov kult na Slovensku sa naša katolícka hierarchia neprizerala pasívne. Varovali a poučovali slovenský ľud v kostole i mimo neho hovoreným a písaným slovom. Jedným z týchto prejavov bola aj 64-stránková brožúrka Ján Hus vo svetle pravdy (SSV, Trnava 1923), ktorej autorom bol Dr. Andrej Škrábik (pod pseudonymom: Rajecký), neskorší banskobystrický biskup. Dr. Škrábik tam kladie otázku: "Prečo oslavujú Česi tak okázale Jána Husa?" A odpovedá: "Hus bol nepriateľom Nemcov a Rímsko-katolíckej cirkvi. Pred oslobodením českého národa užívali Česi meno Jána Husa v politických bojoch proti utláčateľom svojho národného cítenia a ako takého oslavovali ho i verní katolíci. Ale od tej doby, čo sa český národ dožil politickej samostatnosti, využívajú Husove oslavy už len nepriatelia Katolíckej cirkvi".

Takáto odpoveď z úst cirkevnej osobnosti by dnes bola vrcholne politicky incorrect - politicky nesprávna a naša "mienkotvorná" tlač by ju biľagovala všetkými negatívnymi epitetami svojho bohatého arzenálu.

Dnes je Katolícka cirkev vari jedinou inštitúciou vo svete, ktorú možno beztriestne napádať a urážať a ktorá akoby zabudla sa brániť. Nielen že robíme ústupky, keď sa to od nás vyžaduje, ale ideme ešte ďalej, než sa to od nás očakáva. Na tohoročných oslavách Jána Husa rečnil aj pápežský delegát, kardinál Miloslav Vlk. S odvolaním na prejav pápeža Františka povedal medzi iným aj toto: "Ak si môžem dovoliť konkretizovať pápežovu výzvu, potom je potrebné vo vzájomnom bratskom dialógu pokračovať v spoločných úvahách, napr. o období reformácie a protireformácie, na ktoré sme už skôr mysleli, ale zatiaľ neuskutočnili."

Nuž, v roku 2017 si svet pripomenie 500-ročné jubileum vystúpenia reformátora Martina Luthera, ktoré - ak sa nestane zázrak - sa istotne bude niesť v tom istom duchu ako 600. výročie smrti Jána Husa. Revizionisti cirkevných dejín sa majú na čo tešiť!

FRANTIŠEK VNUK

STANISLAV MÁJEK

Pamätný spis Židov

poslaný B. sl. Jánom Vojtaššákom ministrovi Alexandrovi Machovi

V utorok 4. augusta uplynulo 50 rokov od smrti biskupa Jána Vojtaššáka, ktorú si veriaci dôstojne pripomenuli najmä v rodisku biskupa Vojtaššáka v Zákamennom. Kňazi v homíliách hovorili o živote biskupa, uskutočnili sa mnohé sväte omše a pobožnosti pri hrobe biskupa a jeho ostatkoch v Spišskom Podhradí. Záverečná slávnosť bola v nedeľu v Zákamennom, kde slávnostnú svätú omšu celebraval spišský diecézny biskup Mons. Štefan Sečka a následná slávnostná akadémia s recepciou. Otec biskup Sečka sa zmienil aj o otázke beatifikácie. Treba zdôrazniť, že beatifikácia biskupa je posudzovaná najmä ako mučeníka totalitného komunistického režimu. Nedávno boli Kongregácii pre kauzy svätých predložené nové závažné dokumenty, ktoré objasňujú niektoré výhrady zo strany historikov židovského pôvodu.

Medzi najagilnejších publicistov, ktorí napádali pána biskupa, patrili izraelský historik Ješajahu Andrej Jelinek, pochádzajúci z Prievidze. Všetky osočenia biskupa sa dali vyvrátiť, lebo boli dokumenty. Bol však jeden sporný prípad, ktorý sa nedal vyvrátiť, lebo chýbal dokument. Išlo o list, ktorý biskup Vojtaššák poslal ministrovi vnútra prvej Slovenskej republiky Alexandrovi Machovi v roku 1943, keď Mach 7. februára 1943 oznámil, že deportácie Židov, zastavené 20. októbra 1942, sa obnovia. Význam listu je v tom, že ním biskup zachránil tisíce Židov pred deportáciou. V skutočnosti to nebol list písaný biskupom, ale list s titulom - „Pamätný spis“ od nepodpísaných Židov a bez odosielača, poslaný z obce Obišovce. Spis doniesol do Bratislavy kňaz spišskej diecézy profesor Ladislav Hanus osobnému sekretárovi ministra Valentínovi Beniakovi, s odkazom od biskupa, aby ministerstvo urobilo rýchlu nápravu. Keďže spis nemal od biskupa žiaden sprievodný list, aby ho Beniakov mohol zaprotokolovať, urobil vrchný list s nasledovným textom: „Pamätný spis, ktorým ešte na Slovensku žijúci prenasledovaní obyvatelia židovského pôvodu - pokrstení i nepokrstení - volajú o pomoc prostredníctvom J. E. Jána Vojtaššáka, rím. kat. biskupa v Spišskom Podhradí, k pravej kresťanskej cirkvi.“ List je opatrený originálnou obdĺžnikovitou pečiatkou farby červenej s údajmi o prijatí: „Sekretariát Ministra vnútra - Došlo: 5. III. 1943 - Číslo: 686“. Spis má päť strojopisných strán a mal byť poslaný aj ďalším biskupom, čo však je nepravdepodobné, ale zrejme biskup Vojtaššák ich o ňom informoval, keďže už 8. marca 1943 vydali pastiersky list. Pamätný spis sa nachádza v archíve Ústavu pamäti národa (ÚPN), kde som ho náhodne objavil 9. septembra 2013. V iných archívoch v Bratislave sa nenachádza, čo sa dá vysvetliť tým, že veľká časť dokumentov v archíve ÚPN prišla z Prahy. Vedia o ňom aj pracovníci SAV, z ktorých pán Hlavinka mal spis „Ján Vojtaššák, S 1410“ v bádateľni zapožičaný. Ale mlčia, keďže ho predtým spochybňovali, lebo ho vraj nevideli, i keď dôkazy v úradných dokumentoch o jeho existencii boli. Týmto je vyvrátené aj hrubé osočenie biskupa J. A. Jelinkom, ktorý sa v dňoch 25. - 27. marca 1992 zúčastnil medzinárodného sympózia v Banskej Bystrici, kde mal prednášku „Katolícka cirkev a Židia na Slovensku v období jar 1942 - jar 1944“. Za-

oberá sa v nej aj Machovým článkom „Nad jedným listom biskupa Vojtaššáka“. Nielenže spochybňuje zásluhy biskupa, aby deportácie nepokračovali, ale vraj zapríčinil, že pisateľ „memoranda“ bol vzatý do Osvienčimu. Jelinkovo tvrdenie jednoznačne vyvracia fakt, že na origináli dokumentu, ktorý sa nachádza v archíve ÚPN, nie je žiaden podpis, čiže je to anonymný list, a nie je tam ani poznámka Vojtaššáka, aby ministerstvo prešetrilo pisateľa žiadosti. Keby pamätný spis nebol anonymný, prečo by dal Mach zistiť cez Ústrednú štátnu bezpečnosť (ÚŠB) pisateľa, aby si overil dôveryhodnosť obsahu? ÚŠB listom z 8. júna 1943 odpovedala, že ani hlavný rabin Armin Frieder „o spísaní pamätného spisu nemá vedomosť“. Takže osočenie biskupa, že zaslaním listu Machovi spôsobil exportovanie Žida do Osvienčimu je vykonštruovaná lož.

Akú úlohu zohral „Pamätný spis“ objasňuje nasledovne. Valentin Beniakov dal hneď čítať spis svojmu ministrovi Machovi, ktorý sa po prepustení z väzenia v roku 1968 niekoľkokrát vrátil k „listu“ biskupa Vojtaššáka. V knihe zostavenej z jeho spomienok „Alexander Mach - Z ďalekých ciest“, pod titulom „Nad jedným listom biskupa Vojtaššáka“ Mach uvádza: „Začiat-

kom marca 1943 dostal som list od biskupa Jána Vojtaššáka. Bol to otrasný list. Pokiaľ sa pamätám, list neprišiel obvyklou cestou, nie poštou. Valentin Beniakov, šéf môjho osobného sekretariátu, našiel si ho na písacom stole. Mal právo, ba i povinnosť otvárať všetky mne adresované listy. Prečítal si biskupov list a hneď prišiel s ním ku mne: Píše ti pán biskup Vojtaššák. Bolo by dobré prečítať si ho ešte pred zasadaním ministerskej rady. Prečítal som si list. ...“ Keďže účinok listu, ako píše, „bol otrasajúci“, požiadal sekretára, aby hneď zavolať nemecského vyslanca H. E. Ludina a tlmočil mu, aby prišiel v mimoriadnej neodkladnej veci. Ďalej píše: „...Znovu som čítal biskupov list. ...Obsah listu bol: Židia, vyvezení zo Slovenska, už nežijú. Presnejšie - už nežijú všetci. Väčšinu vyvražďili v plynových komorách. Aj ostatným hrozí smrť. ...Pán biskup ani len nenaznačil, odkiaľ má tie správy. Dôrazne žiadal, aby som urobil všetko, čo je v našej moci, aby sme zachránili ešte živých, zastavili vyvážanie ďalších a zistili celú pravdu o osude všetkých zo Slovenska vyvezených Židov. ...“ Keď prišiel Ludin, Mach požiadal Imricha Karvaša, ktorý prišiel na ministerskú radu, o tlmočenie. Vyslancu oboznámil

s obsahom listu a uvádza: „Oznámil som mu, že viac ani jeden Žid (alebo ani jeden vlak) nebude vyvezený, kým nedostaneme spoľahlivé správy o osude už vyvezených Židov. ...“

S Pamätným spisom biskup oboznámil konferenciu biskupov, ktorí okamžite 8. marca 1943 vydali Pastiersky list, v ktorom sa jednoznačne zastali Židov. V kostoloch sa čítal v nedeľu 21. marca a čítal ho aj prezident Dr. Jozef Tiso, dekan v Bánovciach n/B.

Konanie biskupa, nielen v otázke Pamätného spisu, poukazuje na jeho kresťanský súcit s prenasledovanými Židmi, čo dúfam, bude zohľadnené aj v procese beatifikácie.

POZNÁMKY:

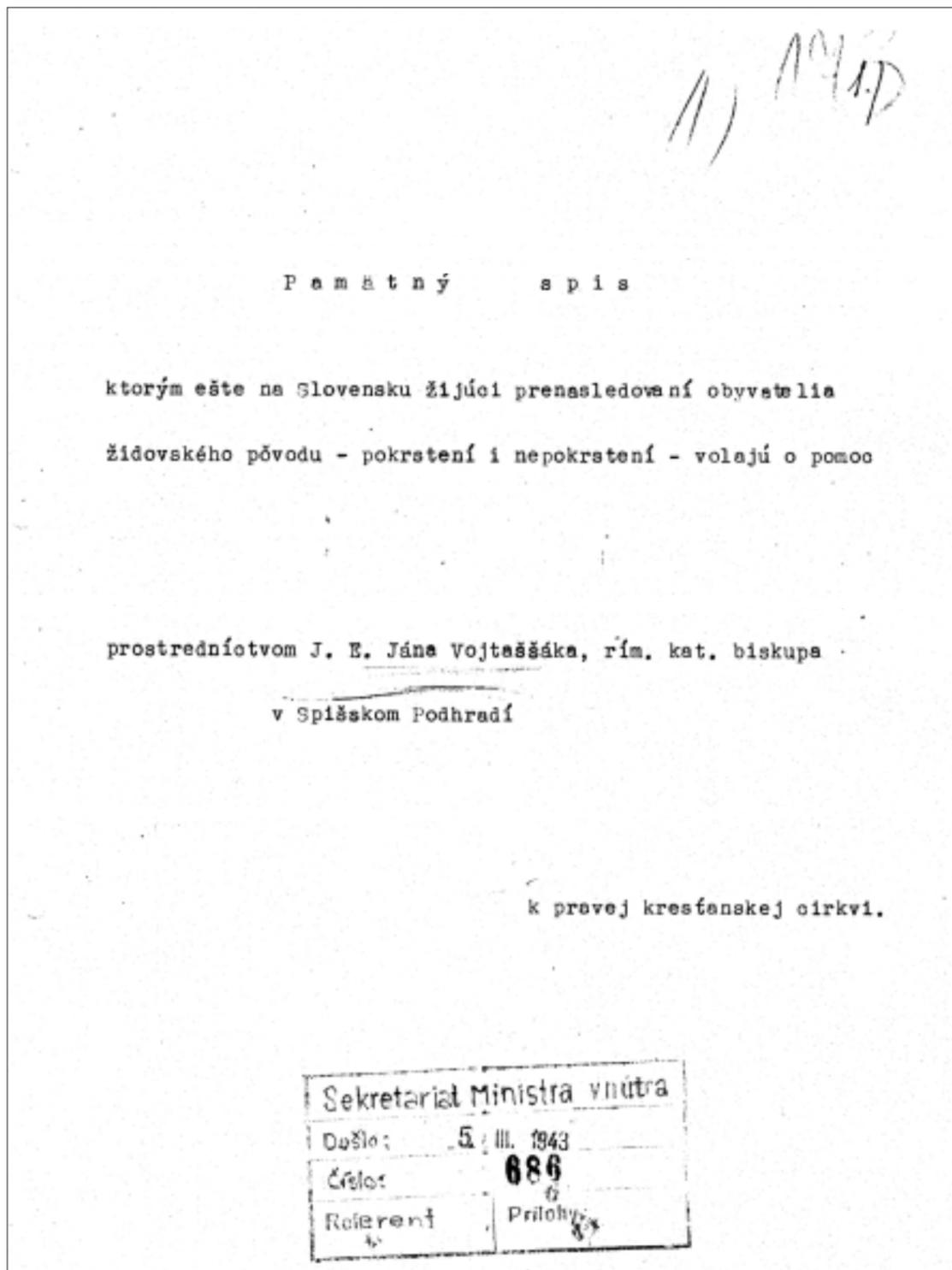
1/ Archív ÚPN: Dokumentace k Vojtaššákovi S - 1410/1, Pamätný spis, dok. č. 173-178.

2/ List ÚŠB - Spis Ján Vojtaššák, Štátny archív Ministerstva vnútra, Bratislava, Križkova ul.

3/ Mach, Alexander: Z ďalekých ciest - Nad jedným listom biskupa Vojtaššáka, Matica slov. 2008, s. 303-311.

4/ Mach, Alexander: Z ďalekých ciest; Nad jedným listom biskupa Vojtaššáka, Matica slov. 2008, s. 303-311.

5/ Tamže

Vrchný list Ministerstva vnútra:

O d p i s

P a m ä t n ý s p i s

ktorým ešte na Slovensku žijúci prenasledovaní obyvatelia židovského pôvodu - pokrstení i nepokrstení - volajú o pomoc prostredníctvom J. E. Jána Vojtáššáka, rím. kat. biskupa v Spišskom Podhradí k pravej kresťanskej cirkvi.

Obdĺžnikovitá pečiatka: Sekretariát Ministra v nútra

Došlo: 5. III. 1943

Číslo: 686

Referent: Prílohy:

Text listu:

Vaša Excelencia:

Mnoho sme premietali v duchu, uvážili sme všetky dôvody a protidôvody, kým sme sa odhodlali, aby sme sa obrátili na Vašu Excelenciu s týmto naším

P a m ä t n ý m s p i s o m

a sme presvedčení, že toto naše zúfale volanie o pomoc nájde u Vašej Excelencie milostivého vypočutia.

Uplynulého roku, keď nás stihla najväčšia pohroma, ktorá sa odohrala v našich dejinách v uplynulých storočiach, neodhodlali sme sa k tomuto kroku jednak preto, lebo práve tí povolani činitelia, ktorí túto akciu prevádzali, uistovali nielen nás, ale celý slovenský národ, že „neide o nič neľudského, nehumánneho a nekresťanského, že postihnutým žiadna krivda sa nestane, že sa im ani vlas neskriví; ide len o to a výslovne len o to, že v dobe vojny aj židia majú byť zapojení do pracovného tempa vojenného hospodárstva“, jednak však preto, lebo nám tiež neboli známe dôsledky tohto počínania.

Nech je nám dovolené zdvorile poukázať i na to, čo sa nám zjavuje dnes najhriešnejšou propagandou, že svojho času vykonávateľ tejto akcie rozširoval i dennou tlačou tvrdenie, že toto všetko sa stáva so súhlasom a najďalekosiahlejším schválením cirkevných hodnostárov kresťanských cirkví.

Vaša Excelencia: Dnes však je situácia celkom iná. Dnes už vieme, že deportácie židovského obyvateľstva zo Slovenska znamená najbrutálnejšiu smrť! Dnes už vieme, že zo Slovenska bolo odtransportovaných viac ako 60.000 nevinných duší - medzi nimi niekoľko hodín staré dojčatá, 80 - 90 roční starcovia a stareny, a že títo tvoria stvorení na obraz Boží, boli hnaní na istú smrť.

Vaša Excelencia! Vieme, že pravé úmysly a ciele tejto deportácie vtedy neboli známe ani Vašej Excelencii, ani ostatným cirkevným hodnostárom, na súhlas ktorých sa odvolávalo pri prevádzaní tejto vraždy.

Dnes však už vieme nielen my, ale vedľa i vládni i štátni činitelia nášho štátu, cirkevní hodnostári v celom civilizovanom svete, ktorí zdvihli svoje varovné veto proti tomuto bezbožnému hubeniu nevinných obetí.

Svätý Otec nielen coram et publice pranieruje rasistické tézy ako nesrovnávajúce sa s učením Kristovým, ale v osobitnom liste adresovanom hl. rabínovi Jeruzalema ubezpečuje tohto, že učini a činí všetko, čo je v Jeho moci, aby urobil koniec bezúzdnému prenasledovaniu židov.

Lotyšský biskup verejne s kazateľnice menom cirkvi vyhlásil kliatbu na tých, ktorí akýmkoľvek spôsobom zúčastnia sa na prenasledovaní židov.

Maďarský arcibiskup - kardinál J. E. Serédy verejne pohrozil odoprením prisluhovania cirkevných obradov tým, ktorí sa prehrešia účasťou na prenasledovaní svojich spolubližných židovského pôvodu.

Napriek tomu všetkému v našom štáte v nedávnej minulosti určitý vládny

činiteľ verejne nadhodil otázku ďalšieho prenasledovania a novších transportov židov a vyhrážal sa uskutočnením deportovania celého zbytku obyvateľstva židovského pôvodu bez ohľadu na ústavný zákon nášho štátu, ktorý zákon túto otázku konečnoplatne vyriešil. Je to tým smutnejšie, lebo toto prehlásenie urobil člen vlády, ktorý má byť na prvom mieste strážcom zákonov.

Keďže táto hrozba bola prednesená už pred niekoľkými dňami a dodnes z

povolaných miest neozvaly sa žiadne hlasy, ktoré by dávaly záruku a uistenie, že tieto ďalšie hromadné vraždy nebudú prevedené a že platný ústavný zákon bude prísne dodržaný.

Najzdvorilejšie a s pochopiteľnými obavami do budúcnosti dovoľujeme si predniesť svoje zúfale volanie o pomoc prosiac, aby Vaša Excelencia zabránila tomu, aby nevinní ľudia len dôsledkom rozdielnosti pôvodu, teda bez akejkoľvek svojej viny, boli i naďalej vydávaní neľudskej nekresťanskej a najbrutálnejšej smrti;

- aby Vaša Excelencia zabránila tomu, aby nevinní ľudia len dôsledkom rozdielnosti pôvodu, teda bez akejkoľvek svojej viny boli i naďalej vydávaní neľudskej, nekresťanskej a najbrutálnejšej smrti;

- aby Vaša Excelencia zamedzila tomu, aby príslušníci kresťanskej cirkvi Vašej Excelencie, vyznávajúcej učenie Kristovo, nebrali účasť na smrteľných hriechoch páchaných akoukoľvek i sebamenšou účasťou na týchto bezbožných činoch,

teda

- aby Vaša Excelencia otvorene, nekompromisne a jednoznačne dala na vedomie svojim veriacim, že účasť na prevádzaní akcie prenasledovania a židov je smrteľným hriechom - pomoc pri vražde;

- aby Vaša Excelencia urobila koniec tomu, aby menom Kristovým a s odvolaním sa na údajný súhlas cirkevných hodnostárov kresťanských cirkví i naďalej a znova boli páchané najväčšie hriechy, prenasledovanie a vraždenie nových tisícov a desaťtisícov nevinných duší.

Sme v tom presvedčení, že Vaša Excelencia teraz v dvanástej hodine bez meškania pozdvihne tiež dôrazne svoje varovné veto a zachráni tým nielen tisíce ľudských životov, obetí, ale zabráni tým aj svojim kresťanským veriacim, aby zatracovali svoje duše páchaním smrteľných hriechov.

Konečne úctyplne prosíme, ráčte nám odpustiť, že sme sa obrátili týmto pamätným spisom aj na Vašu Excelenciu a že sme tento z pochopiteľných dôvodov nemohli opatriť mnoho tisíc podpismi.

K tomuto nášmu kroku nás osmelila jediná tá okolnosť, že za daného stavu vecí považujeme túto cestu za jedinu, ktorá v bezprostrednom nebezpečenstve môže priniesť ešte záchranu.

Týmto osud nás desaťtisícov kladieme do rúk Vašej Excelencie!

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

S VEĽKOU BOLEŠŤOU

Dňa 2. decembra 1895 o 10.00 ráno bol pápežský zástupca v Konštantinopole apoštolský vyslanec Msgr. Augusto Bonetti pozvaný na audienciu k sultánovi Abdülhamidovi II. do paláca Yıldız. Ako nachádzame v jeho podrobnej správe odoslanej nasledujúceho dňa do Ríma, sultán sa pokúšal ako už dávnejšie predtým, pápeža oklamať. Vysvetlil delegátovi, že to, samozrejme, Arméni boli vinníkmi masakru, ktorému v takom početnom množstve padli sami za obeť. Už pri demonštrácii 30. septembra boli provokátormi - údajne asi desaťtisíc Arménov ozbrojených pištoľami začalo strelbu a bežalo cez mesto, aby masakrovali moslimov. To je zvláštne, myslieť si vyslanec Bonetti, keď takmer všetky obeť boli Arméni. V Trapezunte spáchali atentát na guvernéra Arméni, v Erzurume zastrelili na trhu šesť Turkov, v Bitlise napadli moslimov pochovávajúcich nebožtíka na cintoríne, počas modlitby prepadli mešitu v Diyarbekire. „Sultán demonštroval nevďačnosť tohto národa (Arménov) a veľmi zle reagoval na všetky ústupky, ktoré mu poskytla turecká vláda... Vaša výsosť by sa mala pri tomto bode ešte pristaviť,“ odkázal vyslanec do Ríma, „a ja považujem za múdre nevyjadrovať sa k tomu, pretože každá pripomienka by nemusela byť pozitívne prijímaná.“ Muselo to byť skutočné utrpenie, počúvať mnohopočetné sultánove lži bez mihnúť oka.

Po tomto rozhovore s Bonettim poslal sultán svojho komorníka Bekira Beya za patriarchom Azarianom, aby vyjadril svoju sústrasť, že aj arménski katolíci, „obeť moslimského fanatizmu“, boli jeho poddaní. Očividne sa nechcel zahrávať s pápežom. Lenže udalosť v čase, ktorú chcel týmto ovplyvniť, už dávno uplynula.

Príbehy, ktoré rozprával sultán apoštolskému nunciovi, pochádzali skutočne z repertoáru „Tisíc a jednej noci“, až na jednu výnimku: naozaj došlo k povstaniu Arménov v meste Zeitun, jednej z enkláv v pohorí Taurus, ktoré si zachovalo svoju svojbytnosť od čias krížových výprav. Po nepokojoch roku 1862 a ďalšom kon-

flikte roku 1878 britský konzul v Aleppe plukovník Chermiside presvedčil miestnych obyvateľov, aby pozdvihli zbrane proti Turkom. Na oplátku im boli prisľúbené reformy. V skutočnosti ale postavila vláda nad mestom kasárne, ktorých obsadenie sa v priebehu rokov stále zosilňovalo. Na jeseň roku 1895 všetko nasvedčovalo tomu, že sa situácia vyhrtí. Zvesti o bezprostrednej hrozbe masakru sa začali šíriť, keď vláda znovu zvýšila stav munície v miestnom sklade. Správanie vojakov pôsobilo čoraz viac provokatívnejšie. Raz Turci volali za arménskym kňazom „Oš, oš!“, čím privolali svorku populárnych psov. V obchodoch požado-

vedostatočne vybavená na nepriazeň počasia, bez teplého oblečenia a dostatočných zásob potravín, začali sa jej oddiely zmenšovať. Rápidne stúpil počet chorých a dezertérov, ale aj obeť arménskych výpadov. Preto boli Turci vďační, keď sa západné mocnosti ponúkli poslať im sprostredkovateľa. Výsledok bol považovaný za víťazstvo povstalcov: generálna amnestia pre obyvateľov mesta Zeitun, exil vo Francúzsku pre najdôležitejších vodcov povstania, zastavenie vymáhania daňových nedoplatkov a ustanovenie miestneho kresťanského guvernéra. Odvážni rebeli museli akurát zložiť svoje zbrane. Počas povstania bolo opevnené

zriekli svojej viery a konvertovali k islamu. Keď to dvanásť kresťanov odmietlo, boli zavraždení a ich mŕtvolky boli zapálené. Až o mesiac neskôr objavila vyšetrovacia komisia na mieste zločinu ich zuhoľnatené telesné ostatky. Západné mocnosti, predovšetkým Taliansko, vlast' rehoľníkov, požadovali odsúdenie vraha, avšak najprv došlo k verejnemu procesu. Mazhar sa mal zodpovedať pred dôstojníkom svojho pluku, no pritom býval v najlepšom hoteli mesta a prestávky medzi zasadnutiami súdu využíval na nákupy v miestnom bazári. Až keď Francúzi hrozili vyslať svoju flotilu, bol plukovník na rozkaz sultána odsúdený

Johannes Lepsius. (...) Z 50 000 obyvateľov Vanu bolo 30 000 Arménov, z ktorých väčšina žila v časti zvanej Záhradné mesto. V lete 1896 dokázali svetu, že sa nenechajú tak jednoducho poraziť.

„Veľkej udalosti Vanu“, ako ju Arméni odvtedy nazývali, predchádzali prestrelky s tureckými pašerákmi, pri ktorých prišiel o život jeden vojak a jeden žandár. Turci ihneď tvrdili, že to arménski revolucionári prepadli hliadku, čo alarmovalo Arménov. Tri arménske stany založili obrannú radu a asi 700 mladých mužov rozmiestnili do hliadok na 33 strategických miestach. Obzvlášť chránená bola časť Záhradné mesto,

MICHAEL HESEMANN

Arménska genocída

Nezverejnené dokumenty tajného archívu vo Vatikáne o najväčšom zločine Prvej svetovej vojny

vali tovar bez zaplattenia a mladé ženy nahlasovali sexuálne zneužívanie. Jeden mladý Armén musel počúvať, ako za ním turecký vojak volá: „Ty neveriaci pes, čoskoro príde tvoj čas. Potom prideme a zabijeme ťa!“

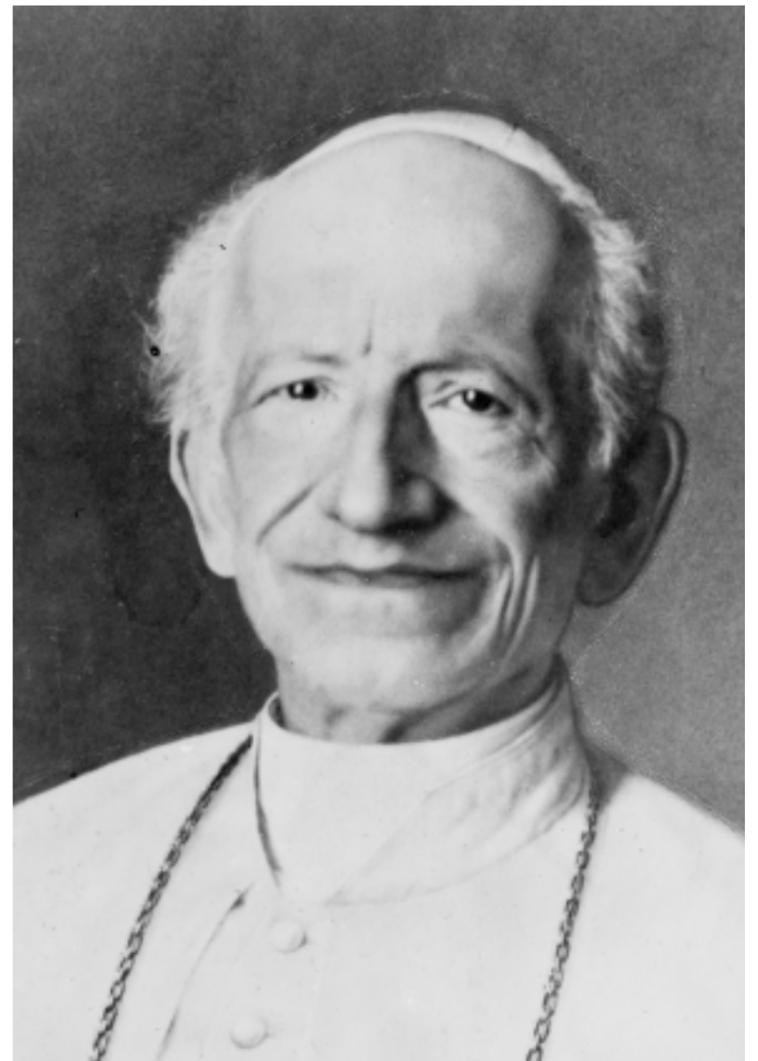
Keď vláda nahradila miestneho guvernéra nakloneného Arménom novým guvernénom, ktorý bol vyhláseným nenávisníkom kresťanov a keď boli vyplenené a zapálené prvé dediny na okolí, pre Zeitun nastal čas konať. 24. októbra 1895 napadli Arméni vedení šiestimi členmi strany Hintschak turecké kasárne. Pritom im stačilo len odstaviť vodu, aby prinútili posádku v počte päťsto mužov ku kapitulácii. Boli zatvorení do miestneho väzenia, ale zaobchádzalo sa s nimi dobre.

Trvalo celých šesť týždňov, kým Vysoká Porta zareagovala. Armáda v počte 20 000 vojakov a podporovaná počtom 30 000 Kurdov a Čerkézov, pochodovala práve v čase prvého snehu cez úzke údolie spájajúce Zeitun s okolitým svetom. Začalo sa obliehanie mesta. Keďže armáda bola

mesto uchránené.

Namiesto toho sa však prakticky pred bránami Zeitunu odohrala tragédia, ktorá spôsobila i Svätej stolici smútok a rozpaky. V Yenice kale neďaleko od Marašu mali františkáni tri kostoly, ktoré boli pod patronátom talianskeho priora, otca Salvatora Lilli. Znepokojený prechmatmi koncom októbra prosil o pomoc nového mutessarifu (miestneho guvernéra). Keď boli 17. novembra pred jeho kláštrom rozmiestnení tureckí vojaci, sprvoti si myslel, že sú to oddiely na jeho ochranu. Ale mylil sa. Na rozkaz plukovníka Mazhara Bey Turci prepadli kláštor, vyplenili ho a ťažko poškodili. Obyvatelia Zeitunu prišli ostatným dvom kláštorom na pomoc a pomohli mníchom ujsť pre príchodom vládných oddielov, ktoré ich vyplenili a spustošili.

O päť dní neskôr plukovník priorovi oznámil, že ho chce spolu s jedenástimi mníchmi vziať pod svoju ochranu v Maraši. Nič netušiac išli s ním, keď sa však plukovník na polceste zastavil a vyzval ich, aby sa

Pápež Lev XIII. žiadal sultána Abdülhamida II. o okamžité ukončenie vraždenia kresťanského obyvateľstva a finančne podporoval obeť masakrov

Členom mladotureckého hnutia a slobodomurárskej lóže bol i zakladateľ tureckej republiky Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938)

na doživotné väzenie.

Vraždenie však pokračovalo ďalej na iných miestach. V hlavnom meste provincie Van, kde boli už v novembri predtým spustošené dediny, došlo k násilnému prepadu. Na východnom pobreží rovnomenného jazera sa nachádza mesto Van, nazývané v tých časoch Tušpa, ktoré bolo už v 9. storočí pred Kristom hlavné mesto Urartskej ríše. Jeho opevnenie, ktoré dala podľa legendy postaviť babylonská kráľovná Semiramis, bolo považované za nedobytné. Miestne klinové nápisy perzského kráľa Xerxesu sú svetovo známe. „Van je mesto záhrad a viníc, ktoré ležia uprostred vysokých, nádherných vrchov obklopujúcich jazero Van,“ píše

v ktorej sa vedľa domov a víl majetných Arménov nachádzali aj konzuláty veľmocí a sídlo americkej misie. 15. júna boli štyri turecké batalióny pod vedením maršala Saasessina Pašu a podporované 15 000 hamidiyami, pripravené na vykonanie oficiálnej odplaty. Arménom, ktorí obraňovali na barikádach svoju štvrt' sa naozaj podarilo odraziť vládne oddiely. Až na tretí deň sa v miestnej mešite zhromaždila luza a ozbrojená sekerami, kladivami, polenami a nožmi napadla Arménov v zmiešaných mestských častiach. Kto sa ešte nejakým spôsobom zachránil, ten ušiel do záhradného mesta, ktoré sa už predtým stalo akousi malou pevnosťou.

Vstup do budovy slobodomurárskej veľkolóže v Istanbuli

Prvé vyjednávanie s francúzskym konzulom ako sprostredkovateľom zlyhalo, keď Turci doviezli ďalšie kanóny a začali s ostreľovaním obyvateľstva. Keď Arménom došla munícia a opevnenie neodolávalo novým zbraňam, ochotne prisľúbili pristúpiť na kompromis, ktorý im sprostredkoval britský konzul. Všetci účastníci povstania trvali na možnosti opustiť krajinu. Sotva čo však opustili mesto, boli obkľúčení tureckými vojakmi a kurdskými pomocnými oddielmi a povrazení - z 983 ľudí prežilo 35. Potom Turci besneli v obciach vilayetu, zničili 350 dedín a zavraždili asi 20 000 Arménov. Všetky kostoly a kláštory tejto historicky významnej provincie boli spustošené, medzi nimi i vzácny kláštor Varag zo začiatku 11. storočia. Krviľachý veliteľ z Vanu, Saadeddin Paša, bol s vďačnou pochvalou za vykonané krutosti osobne sultánom povýšený na „osmanského veľkodôstojníka“ a nového valiho vilayetu.

6. júna 1896, krátko pred napadnutím Vanu, prijal Abdülhamid II. vo svojom paláci znovu apoštolského delegáta Msgr. Bonettiho. Opäť chcel pochlebovať pápežovi Levovi XIII. a pritiahnúť ho na svoju stranu. „Chcel by som sa poďakovať pápežovi za všetko, čo práve počas aktuálnych udalostí urobil pre našu ríšu,“ ševalil sultán. „Priznávam, že pri potlačovaní arménskeho povstania došlo k excesom, ale tie pramenili z otvoreného rozhorčenia voči Arménom a neboli riadené štatnými poriadkovými zločkami,“ uisťoval nepravdivo.

„Jeho Svätosť naozaj prijala smutné skutočnosti o Arménoch“, odpovedal vatikánsky diplomat s ka-

mennou tvárou, „a už po masakroch (...) minulého marca som dostal príkaz informovať Jeho Majestát o všetkých udalostiach. Ak by došlo k ďalším prípadom tohto druhu, Svätý Otec by zvýšil hlas. Predsa však vďaka Bohu vtedy k ďalším masakrom nedošlo, a tak sa zaiste môžeme udivovať lojalitou a múdrosťou Svätého otca.“

To boli v skutočnosti vážne slová vyhrážania zaobalené do reči vysokej diplomatickej. Pápež sa ešte zdržoval reakcie, aby neporušil údajne také dobré vzťahy s Osmanskou ríšou, v skutočnosti mu však išlo o bezpečnosť miestnych katolíkov. Avšak malo dôjsť ešte k ďalším masakrom, a tak bolo verejné odsúdenie pápežom Levom XIII. nevyhnutné.

Pápež dodržal slovo. Len päť dní po útoku na Van, 20. júna 1896, adresoval Abdülhamidovi II. list. O šesť dní neskôr Msgr. Bonetti osobne odovzdal sultánovi zapečatený a vlastnoručne napísaný list od pápeža v diplomatickej francúzštine:

„Výsosť!

(...) spontánny pocit Nášho srdca a vedomie povinnosti zverehého úradu, ktorý Nám Božia prozreteľnosť zverila, doľahli na Nás. (...)

Nemôžeme tiež poprieť bolesť, ktorú sme pocítovali, keď sme sa dozvedeli o posledných udalostiach na úkor kresťanov v mnohých provinciách Vašej Výsosti, o veľkom počte obetí a zničených rodinách, ktoré sú stále vystavené nebezpečenstvu nových nepokojov.

Dávame Vašej Výsosti vyrozumieť, akú bolesť a smútok spôsobili Nášmu srdcu ako otcovi kresťanstva tieto udalosti, ktoré sú pre celý civili-

zovaný svet, a pre západné mocnosti celkom určite, dôvodom starostí a znepokojenia.

Spoliehajúc sa na spravodlivosť a múdrosť Vašej Výsosti, naliehavo Vás prosíme, ukončiť túto bolestivú situáciu, zaviesť opatrenia na zlepšenie postavenia kresťanského obyvateľstva Vašej ríše a postarať sa pomocou Vašej autority o to, aby bolo (vo Vašej ríši) garantované slobodné vyznávanie kresťanského náboženstva.

Uisťujeme Vašu Výsosť, že by to bolo najväčšie znamenie Vašej úcty a Vášho priateľstva, aké Nám môžete preukázať a za ktoré by ste získali Naše najvyššie uznanie. (...)

Lev XIII.“

List viedol k strednej diplomatickej kríze. „Keby som poznal obsah listu, nedovolil by som, aby ste ho odovzdali sultánovi,“ oznámil pápežskému delegátovi Abdülhamidov sekretár Izzet Bey, „pretože Svätý otec pripisuje všetky násilnosti v Malej Ázii moslimom, a nie tým, ktorí ich v každom prípade vyprovokovali. (...) V nijakej zemi sveta nie je náboženská sloboda tak veľkoryso poskytnutá ako v ríši Jeho Výsosti!“ - to bol čirý výsmech oproti skutočnosti. V Osmanskej ríši boli kresťania len bezprávnymi „ochraňovanými“ poddanými, ktorí museli statočne a trpezlivo platiť stále vyššie, svojvoľne určené dane, aby im bolo udelené privilégiu zachrániť si život pred brutálnou smrťou. „Aj keby Arméni boli provokatérmi, následné represie s tým nemajú nič spoločné,“ odvetil chladno Bonetti, „dokumenty to dokazujú otvorene a jednoznačne.“ Ak by existovala u Turkov bezhraničná náboženská sloboda, „prečo bolo tak

Členky arménskeho národného odboja

veľa Arménov nútených konvertovať k islamu? Svätý otec poukazuje vo svojom liste na fakty, ktoré sú známe v celej Európe. Mohol by taktiež energicky protestovať proti týmto faktom, možno v reči pred kolégiom kardinálov,“ hovoril Bonetti a len z diplomatického ohľadu na sultána sa doteraz zdržiaval ostrejších formulácií. „Katolíkov sa to nedotklo a sú považovaní za najlepších poddaných ríše,“ oponoval Izzet Bey. „Ale masakry v Malej Ázii zničili arménski a sýrski katolíci nemenej (než ich spoluverci).“ skonštatoval apoštolský vyslanec.

„Výzva Svätého otca na veľkorysosť sultána sa nevzťahuje len na katolíkov, ale na všetkých kresťanov ríše. Svätý otec hovorí v mene celého kresťanstva, ba i ľudstva. Je síce hlavou Katolíckej cirkvi, ale berie ohľad na všetkých kresťanov, i na všetkých ľudí ako na svoje deti, i keď ho mnohí neuznávajú za svojho otca.“

Pisomná odpoveď sultána, ktorá bola datovaná 20. júla 1896 a zostavená v tureckom jazyku, bola ešte v ten deň odovzdaná Bonettimu, ktorý ju vzal osobne do Ríma. 4. septembra 1896 bolo jej doručenie registrované v pápežskom štátnom sekretariáte pod protokolárnym číslom 32918. Daný list však sklame, pretože v ňom odosielateľ nepreukázal nijaký ohľad. Tak ako predtým Abdülhamid II. obviňoval Arménov, že sú nevdáční a že vyprovokovali masakre, aj teraz tvrdí: sami sú si na vine. Medzitým však vraždenie pokračovalo. Keď arménsky pravoslávny patriarcha Matheos III. Izmirlian znovu protestoval a vymáhal demokratické reformy a dodržiavanie práv Arménov, sultán ho bez okolov zosadil a vyhostil do Jeruzalema. Locum tenens (doslova: žolík) bol emeritný biskup Bursy, Bartolomeo Čamčian, podľa Yvesa Ternona „špión platený poli-

ciou“. Jeho servilnosť voči sultánovi dosiahla tragický vrchol, keď otvorene velebil Abdülhamida II. okázalo a ponížene ako „tieň Boží, Jeho duša, Jeho život a Jeho otrok sám“.

Zosadenie obľúbeného „železného patriarchu“ Izmirliana bolo pre mnohých Arménov poslednou kvapkou, aby pohár pretiekol. V liste európskym veľvyslancom oznamovali, že teraz musia zasiahnuť pre ich zúfalstvo, ktoré nabralo „extrémne rozmery“. Jedným cieľným úderom chceli prebudiť Európu z jej pasivity. Bol namierený tam, kde by to mohlo byť bolestivé i pre Európanov, ktorí investovali do ríše sultána. Zodpovednosť za daný plán prebrali členovia strany Dašnak. Na „deň sultána“ 31. augusta 1896 pripravili obsadenie Osmanskej banky v Konštantínopole. Avšak keď polícia 25. augusta objavila tajný sklad munície v dievčenskej škole v arménskej štvrti, vedeli, že niekto ich zradil. Preto bola akcia predčasne presunutá na 26. august. O 13:00 vstúpilo dvadsaťpäť zúčastnených Arménov do hlavnej haly v banke pod zámienkou výmeny peňazí. Všetko bolo pokojné a ich komplici im dali znamenie na útok. Pri boji o banku prišli o život všetci strážcovia, ale i jeden z Arménov. Na miesto ihneď dorazila polícia, rebeli ju však odrazili a zabarikádovali sa v banke spolu so 140 zamestnancami. Anglickému riaditeľovi banky sírovi Edgarovi Vincentovi sa podarilo ujsť a jeho zástupca, Francúz Gaston Auboyneau vyjednával s príslušníkmi strany Dašnak. Rebeli hovorili plynuce po francúzsky a upokojili ho: nejde im ani o banku, ani o peniaze. Chcú len upriamiť pozornosť Európy na svoje požiadavky: garantovanie mieru v celej krajine so zahraničnou pomocou, zákaz použitia násilia pri zákroku proti nim a garanciu bezpečného odchodu pre všetkých, ktorí sa

Arménske národnoslobodzovacie hnutie 1890-1896

nachádzajú v banke. Ak tieto požiadavky nebudú splnené, bude celá banka spolu s jej spismi, peniazmi a rukojemníkmi vyhodaná do vzduchu. Avšak zato sa neospravedlňovali: „Žiaľ, sme donútení pristúpiť k týmto extrémnym opatreniam. Zločinná ľahostajnosť ľudí nám nedáva na výber. Nemáme inú možnosť.“

Keď Auboyneau pristúpil na podmienky a prisľúbil vystupovať ako sprostredkovateľ v rokovaniach s veľvyslancami, mohol opustiť banku. Za ten čas čata vojakov obkľúčila budovu, pred ktorou sa zhlukli hystericky revúci mulláhovia a študenti islamu. Arméni ozbrojení revolvermi a výbušninami zaujali svoje miesta. Auboyneau hneď sa pobral do paláca, kde ho sultánov sekretár Izzet Bay ubezpečil, že povstalci nebudú potrestaní, ak banku opustia. Riaditeľ banky Vincent a zástupca ruského a francúzskeho veľvyslanectva napokon presvedčili povstalcov, aby odovzdali výbušniny - jedenásť kilogramov dynamitu a štyridsať päť bômb - a opustili budovu. Noc strávili na Vincentovej jachte a nasledujúceho večera sa smeli nalodiť na francúzsku pasažiersku loď La Gironde smerujúcu do Marseille. Zatiaľ čo západná tlač ich oslavovala ako hrdinov - pretože sa skutočne nedotkli ani jedinej bankovky z bankových rezerv, otvorený trezor vlastnoručne zatvorili a kontajner s 10 000 tureckými zlatými hrivnami a veľkým množstvom bankoviek zverili do rúk viceriaditeľa, rozzúrený sultán Abdülhamid II., sa už dlhšie pripravoval na odvetný úder.

Počas nasledujúcich 48 hodín sa stal dejiskom masakru samotný Konštantínopol. Už predtým niekto neznámy označil domy Arménov kriedou. Veľké vraždenie začalo vtedy, keď horda Kurdov ozbrojených nožmi a polenami prepadla arménsku časť hlavného mesta. Zavraždili všetkých Arménov mužského pohlavia, systematicky vyplenili všetky arménske domy a obchody. Po nich nasledovali moslimskí študenti oblečení do turbanov a dlhých bielych úborov vyzbrojení rovnakými kovovými železnými palicami. Polícia a armáda útočníkov nielenže podporovali, ale zúčastnili sa taktiež na prepadoch, namiesto toho aby mierumilovne a nevinné obyvateľstvo bránili. Celé rodiny sa uchýlili na veľvyslanectvá, stovky mŕtvov sa nadnášali na vlnách Bosporu. Vo väzení v Galataseraí boli všetci arménski usadlíci v počte 750 ľudí zavraždení, ich mŕtvoly naložené na lode a potopené na otvorenom mori. „Všetko bolo od základov naplánované a pripravené... čakalo sa len na vhodný podnet,“ napísal neskôr francúzsky diplomat. „Boli pokyn, na základe ktorých úrady organizovali a vyzbrojili ľudu vraždiciu Arménov,“ oznamoval britský veľvyslanec ministerskému predsedovi v Londýne 2. septembra 1896. „Keď po dvoch dňoch sultán prikázal ľuďom vraždenie ukončiť, hneď ho poslúchli.“ Rakúskemu vojenskému attaché Wladimirovi von Giesleovi sa dokonca podarilo získať kópiu sultánovho rozkazu o spustení masakru:

„Na daný signál môže byť v priebehu 48 hodín zabitý každý Armén, bez rozdielu veku a pohlavia. Kto zraní Nearména alebo cudzinca, bude odsúdený na desať rokov väzenia. Kto však také osoby pripraví o život, bude potrestaný smrťou obesením.“

Vrahovia sa precízne držali tohto rozkazu. Keď chcel ktorýsi nosič bremien ešte v 49. hodinu od spustenia násilností ubiť Arména, bol turec-

kými ozbrojenými zložkami ihneď zastrelený. Otrásné svedectvo o týchto masakroch máme vďaka pápežskému vyslancovi Msgr. Bonetimu, ktorý poslal svoju správu 5. októbra 1896 kardinálovi Rampollovi:

„Deň za dňom som stále viac presvedčený o tom, že udalosti z Istanbulu boli hrôzou, ktorá nemá obdoby a že všetko, čo sa o tom píše v európskych novinách, nie je zďaleka prehnané, ale len približne zodpovedá (strašnej) pravde. Je nesporné, že arménsky komitét bol pôvodcom nepokojov a on zosnovoval nešťastný plán proti Turkom, ktorý by (...) viedol k prevratu a revolúcii a pravdepodobne by zničil celé mesto. Predsa však bola turecká odvetá barbarská. Plné štyri dni (sic!) boli Arméni prenasledovaní nielen policajtmi a vojakmi, ale, čo bolo ešte horšie, vystavení besnému divokej a krvilačnej luzy, ktorej sa žiadalo krvi a koristi. Luza tiahla ulicami ozbrojená puškami, revolvermi a kyjakmi, masakrovala všetkých Arménov, na ktorých narazila, vtrhávala do ich domov, v ktorých zabíjala a rabovala majetok. Každý deň pri západe slnka smerovali dlhé rady vozov verejného čistenia ulíc naložené mŕtvolami na oba arménske cintoríny, ale veľké množstvo mŕtvov bolo prsto hodené do mora v časti Zlatý roh. Nie je možné určiť presný počet obetí, ale podľa opatrného odhadu svedkov ich bude viac než 8000.“

Abdülhamid II. sa však prerátal. Bol rozdiel, či sa masaker konal v ďalekej Anatólii alebo v hlavnom meste, kde sa krv prelievala pred očami európskych veľvyslancov. Predstavitelia veľmocí tak hneď 28. augusta poslali sultánovi telegram, v ktorom ho naliehavo žiadali, aby okamžite prikázal ukončiť masakre, inak to „môže mať pre jeho ríšu neblahé následky.“ O päť dní neskôr odovzdali Vysokej Porte formálny protestný list, v ktorom obviňovali vládu z organizácie masakrov a žiadali okamžité prešetrenie prípadu. Ešte večer toho istého dňa pozval sultán niekoľko diplomatov do svojho paláca a masaker vysvetlil tým, že jeho poddaní „sa bránili palicami pred Arménmi.“ Potom sa chválil: „Drevo týchto polien pochádza z našich osobných lesov.“

Jeho politika „kolektívneho trestu prostredníctvom masového vraždenia“ si ale žiadala ďalšie obeť. Sotvačo svetová verejnosť prekonala hrôzu z masakru v Konštantínopole, nechal sultán prepadnúť mesto Egin v provincii Harput, rodiisko vodcu povstalcov. Podľa správy francúzskeho veľvyslancu bolo „2000 Arménov“ vrátane „mnohých žien a detí“ usmrtených a dve tretiny z 1500 domov arménskej štvrte ľahli popolom.

Napriek tomu bol prepád Osmanekej banky bodom obratu v smutných dejinách „masakov sultána Abdülhamida“, prvej vlny genocidy páchanej na Arménoch. V nemeckom cisárstve zverejnil Johannes Lepsius svoje otriasajúce svedectvo a zbieral peniaze pre tých, čo masaker prežili. Katolícke médiá vo Francúzsku písali o pápežovej žiadosti odoslanej sultánovi. Anglicko a Rakúsko-Uhorsko navrhli reformný plán a trestné opatrenia voči Abdülhamidovi II., ak by odmietal reformy uskutočniť. Rusko, Francúzsko a predovšetkým Nemecko však zvolili „dobrodružnú politiku krížových výprav“ a radili pristupovať k opatrným krokom. Napokon sa 3. novembra 1896 podarilo situáciu Arménov v

Osmanskej ríši dostať na rokovací poriadok francúzskeho Národného zhromaždenia. Rokovania viedli k následnej opatrnej zmene v dovtedy protureckej politike Veľkého národa. Na želanie pápeža, ktoré odovzdal kardinál Domenico Ferrata a ktoré podporil nový proarménsky ruský cár Mikuláš II., turkofílny francúzsky minister zahraničných vecí Gabriel-Albert-Auguste Hanotaux konečne prikázal jeho veľvyslancovi v Konštantínopole, aby vyvíjal tlak na sultána v zabránení ďalším násilnostiam. Z jeho vlastnej korešpondencie s Levom XIII. Abdülhamid vedel, že Petrov nástupca nepozná v tejto otázke nijaké kompromisy. San Francisco Call 19. októbra 1896 hlásil, že „pápež poslal v odpovedi na žiadosť Msgr. Azariana, katolíckeho arménskeho patriarchu, veľkú finančnú čiastku na pomoc núdnym Arménom.“ Ďalšia podpora prišla zo Spojených štátov, ktoré prvýkrát v dejinách, v rozpore so všetkými doterajšími zvyklosťami, intervenovali v otázke eurázijskej politiky. Prezident Grover Cleveland (1837-1908; prezident 1885-1889 a 1893-1897) otvorene odsúdil „besnenie šialenej bigotnosti a krutej fanatizmu“ Turkov a označil Arménov za „martyrov svojej kresťanskej viery“. Vojenskú intervenciu síce odmietol, ale ponúkol prenasledovaným azyl v USA a usporiadal zbierku pre rodinných príslušníkov obetí.

Medzinárodný tlak sa neminul svojím účinkom. 5. novembra 1896 Abdülhamid II. nariadil udeliť amnestiu uväzneným Arménom, odvolať z postu v Dizarbekire brutálneho Aniza Pašu, zaviesť reformy v šiestich arménskych vilayetoch a povoliť Arménom voľbu nového patriarchu. Napokon musela konferencia veľvyslancov, ktorá sa konala v Konštantínopole od 26. decembra 1896 do 10. februára 1897, potvrdiť, že v mnohých prípadoch nastala zmena. Keď roku 1897 došlo v Tokate k masakru arménskeho obyvateľstva, 60 tureckých páchatel'ov bolo prvýkrát postavených pred súd. V Osmanskej ríši zjavne pochopili, že zahraničie žiadne ďalšie masové vraždenie nestrpí. Abdülhamidova snaha o konečné riešenie arménskej otázky zatiaľ stroskotala. Predsa však nenávisť k Arménom ešte stále kvasila a len o osem rokov neskôr prepukla znovu.

Výsledok tejto vlny prenasledovania Arménov za sultána Abdülhamida II bol ničivý, hoci nie je presne vyčíslený počet obetí. Zatiaľ čo Johannes Lepsius ho odhadol ako príliš nízky na 100 000, konštantínopolský patriarcha ho odhadol na 300 000, čo by bola osmina celkového 2, 4 miliónového arménskeho obyvateľstva. Asi 100 000 až 180 000 Arménov ušlo pred masakrami do cárského Ruska, na Balkán a do USA, a tak počet arménskeho obyvateľstva v Osmanskej ríši klesol pri najmenšom o 400 000 alebo pravdepodobne ešte o väčší počet osôb. Približne 500 000 Arménov prišlo o majetok a blúdili žobrajúc po krajine. Nevie sa presne, koľko z nich zomrelo na následok hladu a chorôb. Len arménsky patriarcha zaznamenal okolo 50 000 sirôt. To boli čísla, ktoré vzbudzovali otrasenie a hrôzu. Ešte nikdy predtým v najnovších dejinách nezomrelo v mierových časoch také veľké množstvo obyvateľstva takým brutálnym spôsobom. Nikto nemohol tušiť, že „masakre sultána Abdülhamida“, ako sa neskôr začali nazývať, sú do istej miery predohrou, len počiatkom ešte krutejšieho a ešte systematickejšieho vyvraždenia tejto kresťanskej menšiny.

(Pokračovanie v nasledujúcom čísle)

S pánom Jurajom Chovanom-Rehákom, ktorého si veľmi vážim, súhlasím, že internetová diskusia o hrobe sv. Metoda mala skôr charakter „pomátenia jazykov“, ako serióznej odbornej polemiky. Zásadne však nesúhlasím a na tom mieste vyvraciam jeho tvrdenia, že ja a prof. Richard Marsina sme nejakým spôsobom zablokovali vydanie jeho článku v minuloročných Slovenských pohľadoch. Túto jeho prácu ani jeden z nás nečítal a neposudzoval. J. Chovan-Rehák, ako člen redakčnej rady Historického zborníka (periodika Slovenského historického ústavu a Historického odboru Matice slovenskej), ponúkol štúdiu k cyrilo-metodskej problematike, ktorú R.

kevných autorit. Schválenie preloženého evanjeliára roku 868 pápežom však zrejme niektorí (sv. Metoda zrejme nepatrí k nim), pochopili ako schválenie „novej liturgie“, čo mohlo spôsobiť skutočne veľké napätie medzi misionármi talianskeho a franského pôvodu, ale aj s duchovenstvom domáceho pôvodu, ktorí oni za takmer 60 rokov intenzívnej misijnej práce vychovali, na jednej strane a cyrilo-metodskou misijnou družinou u na strane druhej. Prax „schvaľovania prekladov liturgii“ totiž neexistovala ani v Ríme a ani v Konštantínopole. Prípustné boli jedine autorizované latinské a grécke texty, ktoré boli zárukou platného premenenia pri mystickom obrade posvätné liturgie. Iné orientálne pre-

Polemika dovoľuje voľne uvažovať a hľadať odpovede

Ad: Jur Chovan-Rehák:

Kde leží Metodov hrob. (Kultúra (13/2015))

Marsina, ako odborník na toto obdobie a na túto problematiku, navrhol mieme prepracovať, čo sa nestalo a autor sám štúdiu z publikovania stiahol.

Nie je tu priestor na komplexnú polemiku o okruhoch problémov, ktoré autor v článku otvoril. Preto sa obmedzím iba na pár zásadných téz položených hypotetických otázok, ktoré málokto kladie a pritom sú závažné aj pre naše historické vedomie. Ak dnes skúmame historicko-kritickou metódou cyrilo-metodskú problematiku za hlavné úskalie považujem skutočnosť, že väčšinu informácií čerpáme z hagiografií o pôsobení oboch svätých bratov a ich družiny. Tento žáner však slúžil najmä na oslavný opis skutkov svätca a nie ako objektívny historický prameň. Doteraz sa moderná slovenská historiografia nezaoberala kritikou týchto textov, z ktorých ani jeden nepoznáme z pôvodiny a ktoré, ako naznačil vo svojej štúdií Ladislav Hučko, mohli byť pravdepodobne v mnohých podstatných častiach interpolované v Bulharsku a o takmer jedno storočie neskôr použité pre potrebu apologických obrán „vlastnej liturgie“ a cirkevnej samosprávy Bulharov voči konštantínopolskemu patriarchátu. Hučko konkrétne píše o probléme schválenia slovenských prekladov liturgie v Ríme. Nazdávam sa, že ak boli v Ríme schválené nejaké slovenské preklady, tak to boli len katechetické pomôcky (základné modlitby, svedecké a sobášne formuláre atď.) a evanjeliár, o ktorom sa hovorí aj v pápežských listinách. Je nadmieru udivujúce, že jazykovedci a historici uverili mému z údajného Rastislavovho listu (tiež známeho iba z hagiografie), že prví kresťanskí misionári, učili náš ľud kresťanskej viere „nezrozumiteľným jazykom“. Tak v minulosti, ako aj v súčasnosti, je prvoradou povinnosťou misionára naučiť sa reč domorodcov a preložiť do neho základné modlitby. To, že sme boli pokresťančení dávno pred cyrilo-metodskou misiou, nepíše len sám knieža Rastislav, ale svedčia o tom najmä naše základné modlitby, najmä Otče náš (Henrich Bartek brilantne dokázal jeho pôvod zo starej hornej nemčiny), ktorý sa modlíme dodnes tak (latinské fiat, adveniat je preložené do jazyka našich predkov rozkazovacím spôsobom - buď, príď, podľa starej nemeckej predlohy a nie podmienovacím spôsobom, ako je to v latinčine a aj v cirkevnoslovanskom jazyku - da budet, da pridet). Severotaliani a franskí misionári nemohli predsa nikoho pokrstiť, vyspovedať, ani zosobášiť v cudzom nezrozumiteľnom jazyku. Mohli tak spraviť iba v zrozumiteľnom jazyku našich predkov, ináč by bola takto prijatá sviatosť neplatná. Texty pre katechézu a vysluhovanie sviatosti našla teda u nás cyrilo-metodská misia už preložené. Snáď ich upravila a skompletizovala evanjeliár (jazykovo na vysokej úrovni), lebo aj ten (aspoň stručný preklad pre homíliu) franskí misionári používali v jazyku našich predkov (len slovenčina a čeština má nemecké sloveso segen prevzaté ako žehnať pôvodne žegnati. Iní Slovania majú blahosloviť).

Tým však nevyklúčujem, že členovia cyrilo-metodskej misie (najmä Konštantín) skutočne preložili celú liturgiu (možno rímsku) do jazyka macedónskych Slovanov a možno ju už od príchodu do našej krajiny už od roku 863 aj požívali. Asi bez súhlasu cir-

klady boli rešpektované len preto, že to boli prastaré kresťanské komunity (v Arménsku bolo kresťanstvo štátnym náboženstvom 80 rokov skôr ako v Rímskom impériu). Konštantínova benátska dišputa, čo ako logická, s „trojjazyčnosťami“ (vie niekto o ich existencii, keď o ich téze má svedčiť len nápis na Kristovom kríži?), patrí asi tiež len do apologetiky Bulharov voči Grékom. Konštantínovo písmo malo zrejme mystický charakter a malo byť určené pre liturgiu. Pre nás Slovákov má obrovský význam, že vzniklo pre našich predkov a bolo použité na našom území. Fakt je, žiaci sv. Cyrila a Metoda zanechali zakrátko hlaholské písmo a vytvorili úplne odlišné písmo „cyriliku“ (blízke gréckemu a latinskému). Nikdy nevznikla „slovenská liturgia“. Vznikli len autorizované slovenské preklady byzantskej liturgie z gréčtiny a rímskej liturgie z latinčiny (chorvátski glagolaši).

Biskup Wiching bol možno intrigán, ale určite nestál v pozadí celej série vrážd pápežov v Ríme, ako autor naznačuje. Rovnako si neidealizujeme rozsah používania slovenských prekladov pri liturgii, pretože sa všade spomína iba ako alternatívna možnosť popri latinčine. Z biskupa Wichinga sme v našej historickej pamäti urobil nepriateľa Slovanov. Určite ním nebol a určite ovládal veľmi dobre jazyk našich predkov (podobne ako salzbursky arcibiskup Arno). Wiching zrejme ale nechápal, prečo niekto prerába ich dávno používané preklady katechetických textov, ktoré ostali živé aj po odchode väčšiny žiakov sv. Cyrila a Metoda, v súlade s tým, že sme boli národnom latinšského kresťanstva (slovo prosit' za niekoho máme doteraz len my a Česi odvodené od latinského orare - orodovať). Z tohto vysvitá, že kráľ Svätopluk nebol stúpencom liturgie iba v latinčine, ale bol stúpencom západného kultúrno-civilizačného prostredia, kde synody biskupov nielenže nezakazovali preklady modlitieb a evanjelií do ľudových jazykov, ale ich dokonca prikazovali. A zrejme aj celá stará Nitrianska diecéza (prakticky dnešné Slovensko), kde bol sídelným biskupom Wiching praktizovala katechézu aj liturgiu v predcyrilo-metodskom duchu, ale to neznamená, že to bolo výlučne po latincky, alebo nedajbože po nemecky (!)

Veľkým a bolestným nedorozumením bolo Metodovo väznenie vo Východofranskom kráľovstve. Pápež, aj na Koceľov podnet, intervenoval v prospech Metoda a pohrozil bavorským biskupom. Nepriznal si však chybu, ktorá spôsobila tento incident. O ustanovení Moravskej cirkevnej provincie totiž zrejme oficiálne neinformoval ani východofranského porovníka, ani bavorských biskupov, ktorí Moravu považovali za svoje misijné územie. Ešte väčším nedorozumením je téma vyhnania žiakov a členov cyrilo-metodskej misie. Poznáme len verziu poškodených (vyhnaných), ktorá nebýva vždy objektívna, lebo aj v práve platí - audietur et altera pars. Dočítame sa tam, že panovník, kráľ Svätopluk (znechutený náboženskými roztržkami) vyzval obe spomné strany, aby odprisahali pravovernosť. Ako sa prisahá pravovernosť? Na Krédo. Čiže čítali sa po latinsky jednotlivé vety Kréda s odpoveďou - verím. To bola tá prisaha, ktorú autor prameňa úmyselne neopisuje bližšie. Metodovi duchovní však nemohli odprisahať, že

„Svätý Duch vychádza z Otca aj Syna“ - lebo principiálne boli proti „filioque“, čo však iste franskí duchovní začlenili do latinských textov Kréda, používaných aj na Morave. (Hoci v Ríme ešte v tejto veci váhali, čo zrejme Metodovi pomáhalo pri obhajobe svojho učenia pred pápežom.)

Práve toto spôsobilo, že podozrenie z nepravovernosti sa prirodzene mohlo preniesť aj na nedávno zosnulého arcibiskupa Metoda. To je základ na uvažovanie o jeho hrobe. Metod, ani ako mŕtvy nemohol ostať na Morave, lebo jeho ostatkom hrozilo zneuctenie. Juraj Chovan-Rehák sa však nepokúša odpovedať ani na jednu otázku, čo som nastolil, ale ma dosť nevhodne zhadzuje ako nejakého žiacka. Neodpovedá na moju otázku, odkiaľ sa vzala spoločná úcta dvoch svätých bratov Cyrila a Metoda? V cirkvi majú totiž spoločnú úctu len takí svätci, čo spolu, alebo v rovnakom čase, zomreli mučeníckou smrťou (sv. Peter a Pavol, sv. Perpetua a Felicitas, sv. Kozma a Damián a pod.), alebo boli pochovaní spolu v jednom hrobe (sv. Gerváz a Protáz). Podľa doterajších poznatkov sv. Cyril a Metod zomreli v rozličnom čase a na rozličných miestach (Cyril roku 869 v Ríme a Metod 885 v meste Morava). Ich žiaci nenapísali o nich nijakú spoločnú hagiografiu, ktorá by bolo príčinou vzniku spoločnej úcty, ale vznikli dva samostatné životopisy svätcov. Ako teda vznikla spoločná úcta sv. Cyrila a Metoda? Kde vznikla táto úcta? Kedy a kde sa latinizovalo meno Konštantína z gréckeho Kyrillos na Cyril? Ponúka sa jediná možná odpoveď. Úcta vznikla na základe spoločného hrobu oboch svätcov v Ríme pod bazilikou sv. Klementa a rozšírila sa v 10. a 11. stor. smerom z Ríma k chorvátskym glagolašom, odkiaľ sa neskôr dostala zásluhou českého kráľa Karola IV. do Čiech (slovanský kláštor v Emauzách), a potom aj k nám a k Poliakom. U pravoslávnych slovanských národov nijaká výlučná úcta dvoch sv. bratov Cyrila a Metoda neexistovala (vznikla až v koncom 19. stor. resp. začiatkom 20. stor.). Existovala len úcta k sv. Sedmopočetníkom. U pravoslávnych Grékov nevznikla v dejinách nijaká liturgická spomienka na oboch slávnych Grékov. V Čechách a na Morave nikdy v stredoveku nebolo presvedčenie, že hrob sv. Metoda je na Morave.

Spoločný kult oboch svätcov bol asi sprostredkovaný cez dalmátsku tradíciu. U chorvátskych glagolašov súvisel asi s málo známou rímskou tradíciou spoločného hrobu oboch svätcov pod bazilikou sv. Klementa v Ríme. V takejto podobe sa preniesol aj do Prahy, kde nemožno vylúčiť, že aj pod jeho vplyvom sa najmä na pražskej univerzite formovalo národno-české hnutie, ktoré sledovalo oživenie národného jazyka na pôde cirkvi.

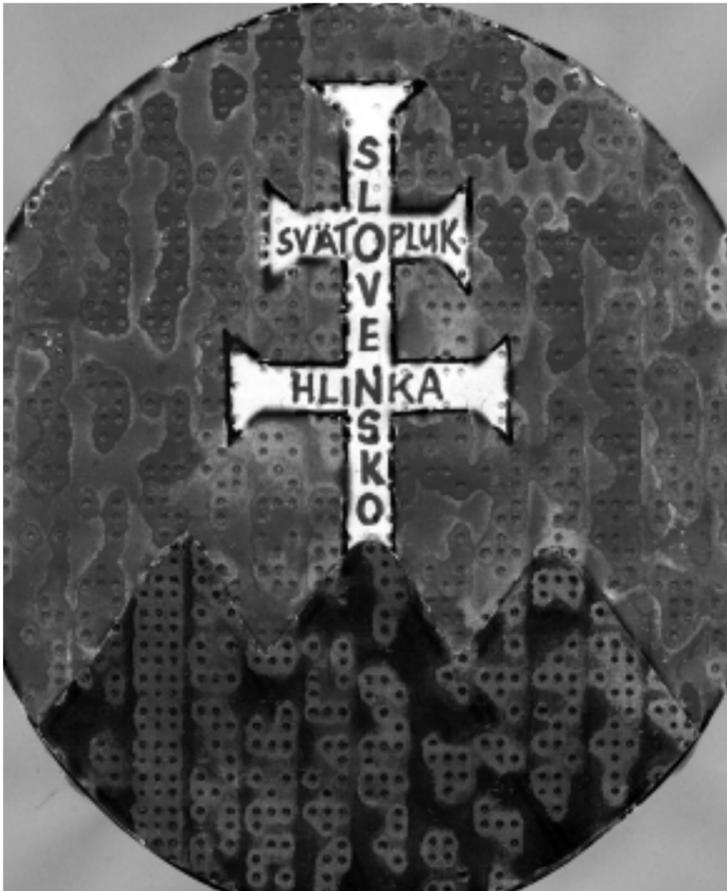
Ako to teda na základe týchto indícií mohli byť s hrobom arcibiskupa Metoda? Keďže bol arcibiskup Metod v roku 885 pápežským listom obvinený z bludárstva, jeho žiaci pri úteku z Moravy celkom prirodzene zachránili ostatky svojho učiteľa pred zneuctením, lebo už za života ho považovali za svätca. Ako sa ostatky sv. Metoda dostali do Ríma ostane asi navždy zahalené rúskom tajomstva. Pokus o rekonštrukciu však môžeme urobiť. Tí cyrilo-metodskí učenici, ktorí niesli ostatky sv. Metoda, smerovali do Dalmácie, odtiaľ do Benátok a Ríma. Metod mal zaiste v Ríme okrem nepriateľov aj mnohých priateľov a pápežská kúria veľmi rýchlo pochopila, že Wiching neinformoval objektívne o Metodovom učení a činnosti na Morave. Metodove ostatky asi bez nejakých ceremónií uložili v tichosti v bazilike sv. Klementa v Ríme k jeho bratovi Cyrilovi. Informácia o tom nebola však celkom utajená. Katolícki Chorváti slovanského obradu to určite vedeli a spočiatku uchovali, až kým nemuseli pod tlakom Ríma vedome poprieť cyrilo-metodský pôvod svojho obradu a vymyslieť si legendu o sv. Hieronymovi ako pôvodcovi ich obradu. Vedeli to aj dvaja olo-mouckí biskupi, ktorí v 80-rokoch 16. stor. a potom aj v 18. stor. žiadali z Ríma „ostatky sv. Cyrila a Metoda“ pre svoju diecézu (vedeli, že nie sú na Morave!).

Odpoveď na miesto hrobu je teda v odpovedi na pôvod spoločnej úcty sv. Cyrila a Metoda. Obaja svätci boli a zrejme aj sú (hoci inom mieste, ako si myslíme) pod bazilikou sv. Klementa v Ríme.

PETER MULÍK

Zo skicára Andreja Mišanka

Doba odstraňovania kresťanských znakov

Univerzita v St. Louis odstránila pamätník misionárovi a jezuitovi belgického pôvodu Pierrovi-Jeanovi De Smetovi (1801-1873), pretože údajne demonštruje nadradenosť bielej rasy nad Indiánmi. Pierre-Jean De Smet vykonal obrovské dielo medzi Indiánmi, pri svojej misijnej činnosti prešiel až 180 000 míľ, prezývali ho „Priateľ Sediaceho býka“, pretože známeho náčelníka Siouxov podporoval pri jeho vyjednávaníach s vládou USA roku 1868. Škoda, že sa nad genocídou Indiánov nezamýšľala sama vláda USA, keďže jej predchodkyne pocítovali naozajstnú nadradenosť, a tá ich viedla k vyvraždeniu státisícov domorodých Indiánov - na rozdiel od jezuitu, ktorý im priniesol Krista, zakladal školy a pozdvihoval katastrofálnu životnú úroveň.

Zdroj: <http://www.thegatewaypundit.com/2015/05/st-louis-university-removes-statue-of-jesuit-priest-because-hes-white/>

Dávam, lebo milujem...

Nad novelou

Kataríny Džunkovej: Eupalinova láska

Integrálnou súčasťou literatúry slovenského národa, v ktoromkoľvek historickom medzníku, bola i neustále je duchovnosť, ktorá pramení a vyvierá najmä z kresťanstva, a preto možno dejiny slovenskej duchovnosti a dejiny slovenskej literatúry vnímať vo svetle istej continuity. A práve takto vníma slovenskú literatúru poetka a prozaička Katarína Džunková, keď v šiestom čísle tohtoročnej Kultúry hodnotí umeleckú tvorbu významnej osobnosti slovenskej literatúry Mons. Jozefa Tótha pri príležitosti jeho životného jubilea. Osobne by som však rád túto zmienku kontinuitu aplikoval na tvorbu nesmierne významného košického tria, ktoré utvorilo akúsi generačnú duchovnú reťaz, a preto mám nádej, že slovenská literatúra zostane naďalej verná Dobru, Pravde i Kráse, pričom jej autori či autorky budú vo svojom živote i umeleckej tvorbe - ako hovorí Jozef Tóth - rešpektovať násobilku - mať sa rád - milovať, a to nielen seba - všetkých i svet, pretože to je harmónia dokonalosti. Veľké košické trio, ktoré mám na mysli, tvorí Jozef Tóth (narodený v roku 1925 v Haniske pri Košiciach), Teodor Križka (narodený v roku 1956 v Košiciach) a Katarína Džunková (narodená v roku 1987 v Košiciach). Sú to osobnosti, ktoré si dokonale uvedomujú slová talianskeho mysliteľa a konvertitu G. Papiniho, ktorý povedal, že „všetci ľudia sú zodpovední pred Bohom, ale umelec predovšetkým. Podobenstvo o talentoch sa vzťahuje najmä na neho a slovo „talent“ nie nadarmo sa dostalo do moderných jazykov s prídavkom nového významu celkom duchovného.“

Uvedené slová potvrdzuje Katarína Džunková i svojou novelou Eupalinova láska (ilustrovaná moravskou výtvarníčkou Bedřiškou Znojenskou), ktorá vyšla na sklonku roka 2014 v Prahe (vydavateľ: Slovenský literárny klub v ČR s podporou MK ČR a Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí). Katarína Džunková už svojou predchádzajúcou tvorbou dokázala, že je mimoriadnym talentom, čoho výsledkom nie sú len víťazstvá v rámci viacerých literárnych súťaží či výrazne ocenený básnický debut Palica brata a palica slnka (2010), ale najmä jej uvažovanie, hlbavé výpovede, ktoré dávajú vyšší zmysel (mnohé uverejňuje na svojom blogu či sociálnych sieťach), a tiež obrovská láska k umeniu, ktoré chápe ako entitu požíčanú od Boha, ako píše i v menovanej novele: „Všetko máme požíčané. Aj hudbu, rodiacu sa z ľudských citov, ktorých potenciú nám ktosi vložil do duše. Aj slová, ktoré vystupujú z ľudských myšlienok a spriadajú sa z nich najrozmanitejšie ľudské jazyky. A človek si pri nich namýšľal, ako dáva svetu mená - ale veď aj tým vyjadruje iba onen neko-nečný súzvuč“ (s. 71).

Autorka tak cez postavu sláv-

neho antického sochára Eupalina prezentuje večný boj medzi ľudskou pokorou a pýchou, medzi dobrom a zlom, spytujúc sa, prečo sa „mnohí umelci namiesto toho, aby si boli bratmi, pýtajú: Kto je medzi nami najväčší? Je ma dostatočne vidno? (...) Akým veľkým zlom je pýcha, ak si zaslúži, aby jej súperom nebol ani anjel, ani ostatné jej protikladné cnosti, ale samotný Boh!“ (s. 5 - 6). Eupalinos tak počas príbehu prechádza metanoiou a katarziou, opúšťa pýchu, závisť a postupne sa odkláňa od Zla, ktoré ho výraznú časť života držalo v silnom područí. Opúšťa svoje staré zmýšľanie a vieru, že človek je vrcholom všetkého, že neexistuje nič presahujúce človeka, v čom ho utvrdzovali jeho úspechy, ktoré dosahoval od mladého veku v oblasti sochárstva. Veril v seba a vo svoju výnimočnosť, túžil po úspechoch a uznaní, čo ho napokon priviedlo k ubližovaniu sebe, ale najmä iným. Kladúc si otázky staré ako ľudstvo samo, o láske, smrti, duši, večnosti, o tom či Boh je či nie je číry nezmysel, o krásе človeka, ale i márnosti ľudského života, Eupalinos postupne prichádza k uvedomeniu si existencie niečoho vyššieho, počuje i hlas svojho svedomia, t. j. prirodzený Boží zákon vpísaný do duše človeka, avšak i napriek tomu je opojený sebou samým, nahovárajúci si, že je vlastne dokonalý. V danej časti Džunkovej príbehu však nadobúdajú značný význam slová starého kamenárskeho majstra, ktorý osvetľuje mladým a citižiadostivým gréckym umelcom v čom spočíva skutočná hodnota tvorby a umenia. Nie v sebaapresadzovaní a neprajnosti iným, ale v obete a láske, pretože deštrukcia sa „končí tam, kde už niet matérie, ktorú by zlo ničilo. Láska však tvorí a nemá medze. Dokonalosť nemá hraníc. Aká veľká je vaša láska, taká veľká bude i vaša tvorba“ (s. 35).

Vo svojej novele dokázala Katarína Džunková tematicky, ideovo a sémanticky využiť a prepojiť viacero žánrov (lyrizované pasáže, doslova básne v próze, modlitbu i podobenstvo), a prostredníctvom nich tak zvýrazniť vnútornú drámu hlavného hrdinu, ktorá smeruje od pýchy, hnevliých vzplanutí, závisť až po úplné obrátenie a uvedomenie si čo a vôbec kto je pravá Láska, dokonalá Krása i Dobro zároveň. I preto môže v symbióze s umeleckou tvorbou veľkých osobností svetovej a slovenskej literatúry, ktorú tvoria i vyššie zmienení autori Jozef Tóth a Teodor Križka, kráčajú po stopách Toho, ktorý je cesta, pravda a život, vysloviť nasledovné slová: „Pracovať sa má, práca je symbolom a vyjadrením človeka, jeho bojiskom, na ktoré každodenne prichádza, aby poopravil sám seba“ (s. 65).

JÁN GALLIK

Na problematiku tzv. Hupsovho šlabikára prvý kriticky reagoval PhDr. Miroslav Demko. Neskoršie (4. 5. 2015) nasledoval podobný list aj ministrovi školstva SR z prostredia Spoločenstva Kresťanské Slovensko. Odpoveď ministra školstva SR (zo dňa 26. jún 2015, koncipovaná autorkami šlabikára) bola, samozrejme, odmietavá. Pretože ide o problematiku východiska a orientácie výchovy našej mládeže, ale aj ideovej orientácie našej spoločnosti, vraciame sa k tejto téme opakovane a podrobnejšou analýzou. Je to naša odpoveď autorkám a recenzentom tejto učebnice, ale aj ministrovi školstva SR.

1. OBSAHOVÉ CIELE ŠLABIKÁRA

Hupsov šlabikár je koncipovaný pre prvý ročník základných škôl (Hirschnerová, Z. a kol.: „Hupsov šlabikár pre 1. ročník ZŠ, 1. časť a 2. časť“. AITEC, s.r.o., Bratislava 2013, 2014). Má dve časti, každá po 80 strán. Schválilo ho Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 26. marca 2015 ako učebnicu pre 1. ročník ZŠ. Dnes sú už prístupné názory, poznatky a skúsenosti viacerých učiteľov a rodičov, ktorých deťom je šlabikár určený. Písalo sa o nich v ostatnom období na sociálnych sieťach (www: Hupsov šlabikár).

Učelia a rodičia vo svojich názoroch a postojoch odkryli zúžené ciele šlabikára na schopnosť naučiť žiakov čítať a písať. Nedostatočne sú však zohľadnené ciele na výchovu, správanie detí, žiakov, na upevnenie návykov individuálneho, kolektívneho, spoločenského správania a mravnej kultúry, ktorá naplňuje každodenný život občana a vzťahuje sa aj na deti. Naučiť žiakov čítať, písať a dobre sa správať - to sú kľúčové kompetencie, ku ktorým má vzdelávanie smerovať a k čomu vyzýva aj Štátny vzdelávací program. Treba však súhlasiť s obavami o dôsledky týchto učebnicových negatív na život detí, ich učiteľov a rodičov a vôbec na spoločnosť. Treba objektívne zhodnotiť text tejto učebnice, jej súlad s aktuálnymi svetovými procesmi, ktoré sa aplikujú, vyvíjajú a prebiehajú aj u nás - aj v našom úsilí o „vyspelelosť“ tohto sveta. V mnohých oblastiach života totiž ohrozujú jednotu a životné istoty občanov. Križia sa tu záujmy občanov a záujmy štátu, dokonca sa križia aj záujmy štátu a sveta, pričom hrozby sveta vyplývajú zo svetovej mainstreamovej ideológie a komunikácie.

Hupsov šlabikár očividne domestikuje tieto svetové sily a tlaky na spoločnosť a prenáša ich do detskej duše. Je to pomýlená cesta bez svedomia smerujúca k rozkladu mravov, šťastia človeka a k strate zdravého života.

2. VÝVOJ A PRAX POUŽITIA ŠLABIKÁROV

Od roku 1991 sa do slovenskej pedagogickej praxe postupne dostali nové, moderné šlabikáre. Ministerstvo školstva postupne schválilo tri druhy šlabikárov pre žiakov 1. ročníkov základných škôl. Spolu s každým šlabikárom schválilo aj pracovné listy, zošity a súbor všetkých didaktických a metodických pomôcok. Jednotlivé školy a učiteľia si mohli a môžu vybrať, ktorý druh použijú. Vznikol stav, keď v inej triede majú žiaci iný šlabikár, a tým aj iné úlohy a iný systém učenia. Rovnaké deti v rozličných lokalitách republiky, v rozličných ško-

Hupsov šlabikár alebo Škriatok ovláda vzdelávanie a výchovu

lách a triedach sa môžu učiť z rozličných šlabikárov. Pritom rozdiely v šlabikároch nie sú veľké, možno ich badať hlavne v koncepcii, obsahu, metodických postupoch, v aktivitách, hrách a pod. Majú však spoločný cieľ: naučiť žiakov čítať a písať. Lenže cieľ, ktorý sa postupne zanedbáva, je cieľ mravnej výchovy, rešpektu ku kultúre, k svedomiu a zodpovednosti žiaka.

V období vzdelávania pred zaraďením Hupsovho šlabikára (2015) sa používal šlabikár Lipka a ďalšie podobné šlabikáre, v ktorých bol vzdelávaci a výchovný obsah postavený na hodnote rodiny. Téma rodiny bola predkladaná v atmosfére práce, lásky, úcty, pokoja, radosti, harmónie a šťastia. Toto vyplývalo z konania členov rodiny. Bolo v nej dievčatko, brat, mama, otec, stará mama, starý otec, príbuzní. Texty učebnice ukazovali na vzájomné vzťahy medzi deťmi, medzi deťmi a dospelými, formovali ich svet, rozličné vzťahy a záujmy, reálne zážitky, situácie života rodiny, sviatky, dovolenky, choroby, návštevy u starkých, narodeniny, meniny, význam a druhy práce členov rodiny a pod. V týchto kategóriách bola obšiahnutá aj mravná stránka života človeka, konanie dobra a zla, pomoc slabším, obhajoba pravdy, vzťah k prírode, ochrana zdravia, spolupráca a priateľstvo detí. To všetko sa potom prenášalo až do dospelosti, do celého života. Kontinuita šlabikárového učenia nadväzovala na vedomosti a zručnosti, ktoré žiak získal od rodičov, z rodiny a príbuzenstva v ich prostredí. Tak sa potom v predprimárnom vzdelávaní a v predprimárnej výchove, upevňovalo vedomie o konaní dobra a zla, spájalo sa to so svedomím, kládli sa základy pre budúcu kultúru, pre dôstojnosť človeka, občana štátu.

Oslabovanie a znevažovanie vzťahov tohto typu kolobehu vzťahov vzdelávania a výchovy na začiatku základnej školy a vo vyšších učeniach bolo badať už počas minulých 5 - 10 rokov. Naplno sa však tieto negatívne tendencie a vplyvy prejavili v obsahu, textoch a aktivitách Hupsovho šlabikára!

3. AKO SA PODĽA HUPSOVHO ŠLABIKÁRA DETI VZDELÁVAJÚ A VYCHOVÁVAJÚ

V Hupsovom šlabikári má hlavné pedagogické slovo škriatok Hups. Škriatok - germ. elf, predstavuje rôzne typy čarovných duchov v germánskom bájosloví. Aj nordické pramene opisujú elfov. Raz sú to duchovia mŕtvych, inokedy domáci a ochranní duchovia a pod. V neskoršom období sa začali chápať ako démonické bytosti, ktoré prinášajú chorobu, nešťastie a vydávajú vábivý spev. V súčasnosti sa škriatkovia - elfovia opisujú ako svetelné, božské a inteligentné bytosti ľudskej veľkosti. A práve táto charakteristika sa preniesla aj na nášho škriatka.

Učebnicový škriatok Hups vznikol v miestnosti tlačiarne, kde sa stalo, že vozík s prevázanými škatuličkami farieb narazil do steny, farba zo škatuličky vyšplechla na stenu do machuličky a z vyliatej farby za ľudského pokriku - „hups“ a ďalším stekáním a rozmazaním farieb na stene tlačiarne vznikla akási postava šaša, ktorú pomenovali Hups. Pri tomto zrode šaša - škriatka Hupsa ešte asistovala obyčajná myš (1. časť, s. 31). Hups teda nie je začlenený do žiadnych ľudských osobných vzťahov a individuí. Je to škriatok a ako škriatok funguje sám za seba a pre seba. V učebnici hneď prevzal úlohu určovať fonematické uvedomovanie hlások a vyberať k nim nápovedné obrázky (1. časť, s. 32 a n.). V nadväznosti na

jeho postavenie aj samotné deti tu konajú a figurujú viac-menej samé za seba. Deti sa objavujú v nápovedných obrázkoch individuálne, t.j. podľa potreby obrázka alebo textu, ale nie sú vybrané zo spoločenstva ľudí, ani začlenené do vzťahov rodiny, alebo do kolektívu školskej triedy. Hupsov šlabikár po zovšeobecnení pozorovaných javov a textov našimi očami akoby hovoril deťom: „Budte sami pre seba, každý z vás je samostatná jednotka, môžete a musíte sa spoľahnúť len sami na seba“. Hups svojim správaním vťahuje deti do individuálnej virtuálnej reality, ktorá sa dá sfornovať na všetko a pre všetko. Rovnako pre deti ako aj pre zvieratá, hmyz, techniku, zeleninu, ovocie... Jeho pôsobenie je umelé, mimo priro-

dzenej a logickej reality (1. časť, s. 1 - 4,8,53, 54,58, 69,70,73,74). Práve preto len Hups vždy vie, čo treba urobiť, ako problém zvládnuť. Je vzorom pre deti a šlabikár zaručuje, že deti problém zvládnu, ak ho budú nasledovať. Lenže jeho príbehy z hľadiska ľudskej logiky a reality majú nelogický priebeh a nejasný koniec. A to sa nedá prepáčiť ani v rozprávke ani v románe, nie to ešte v šlabikári (príklad 2. časť, s. 38, 42). Texty na precvičenie techniky čítania (zaraďené v prílohe 2. časti, s. 42 - 43) a čítankové texty (s. 64 - 84), v ktorých by sa mala vyzdvihnúť mravná hodnota činných osôb a dejov z nápovedných obrázkov, zostáva nevyužitá. Obmedzená je iba na zdokonalenie formálnej techniky čítania.

Lenže deti by sa mali naučiť aj rozumieť pojmom rozprávka, príbeh, báseň, text, nadpis, riadok, autor, dobro a zlo, realita, výmysel. Preto môžeme povedať, že nie je prvoradé a cieľové zvyšovať iba techniku čítania, ako je to v prípade hercov. Pre deti je spolu s technikou čítania veľmi dôležitý obsah čítania, súvzťažný, vecný, citový a mravný obsah textu. Cieľom je umenie a empatia, ktoré pramenia z čítania. Len toto je považované, ale i zábavné a žiaduce. Pretože len tento a takýto výsledok vyvoláva a vystihuje túžbu človeka po naplnení reálnych predstáv o živote, spolupráci, o vzťahoch dobra a

SLAVOMÍR JANČOK

Zdroje legitimacy štátnej moci na Slovensku v perspektíve dvadsiateho storočia

(Pokračovanie z predchádzajúcich čísel)

Pokiaľ ide o publikovaný názor „posledného člena direktória“ K. Murína, že už nemá zmysel dopĺňať jeho členov, treba poukázať na to, že SOV a SNRVZ sa napokon v roku 1960 (teda po smrti K. Sidora ale za života ďalších členov zboru, najmä Ďurčanského, Fraňa Tisa, K. Murína a P. Prídavka) zjednotili do Slovenskej oslobodzovacej rady. Je pritom bez právneho významu, že predmetný zbor zmenil svoj názov.

Právny význam však nepochybne má, aké vnútorné organizačné opatrenia v sledovanom období prijal a či na štátnu moc pretendoval, o čom máme vedomosť najmenej až do konca päťdesiatych rokov.

OTVORENÉ ZÁVERY

V slovenskej emigrácii sa po roku 1960 stretávame so Slovenskou oslobodzovacou radou a jej včlenením do Svetového kongresu Slovákov, ktorý však nemá ambície v smere predmetného zboru. Neskôr sa opäť stretávame s Národnou radou za oslobodenie Slovenska, pôsobiacou pod vedením dr. F. Kollára, jedného z blízkych spolupracovníkov F. Ďurčanského, ktorá sa po roku 1990 stala základom politickej strany Hnutie za oslobodenie Slovenska - Strana slovenského ľudu (medzičasom likvidovaná).

Ak máme odpovedať na najdôležitejšie otázky legitimacy v časovom rozpätí od roku 1918 do súčasnosti, môžeme bez obáv z vážnejšej nepresnosti uzavrieť:

a) Slovenská republika bola legitímny štátny útvar, legitimita jej režimu spočívala na božskom pôvode moci a práva, ako aj na teleologickom legitimačnom princípe národného záujmu resp. záujmu politického ľudu, pričom titulárnym nositeľom suverenity bol sice slovenský národ, avšak skutočným orgánom národnej suverenity boli Hlinkova slovenská ľudová strana ako štátostrana a jej Vodca.

b) Prezident republiky mal právo v čase brannej pohotovosti dekrétom upravovať veci, na ktorých úpravu sa inak vyžadovala zmena ústavy čo aj vykonal.

c) Slovenská republika s ohľadom na svoje legácie, emigrované/evakuované orgány a ozbrojené zbory, ako aj činnosť vlády a prezidenta v exile, nezaničila prostred-

nictvom debellatio v roku 1945.

d) Orgány Slovenskej republiky, poľažne Slovenského štátu s ústavným režimom z roku 1939-1945 dnes nevykonávajú štátnu moc na území Slovenskej republiky (ich právomoc uzurpovali v roku 1945 čs. „orgány“).

e) Namiesto nich pôsobí na území SR demokratická republika, ktorá sa neviaže na žiadnu ideológiu, ale sudcovský výklad práva ju posúva na úroveň tzv. liberálnej demokracie.

f) Demokratická legitimita (jediná ktorej sa dnešný režim Slovenskej republiky dovoľáva) je nahradená členstvom SR v EÚ, zákazom HSLS ale aj teleologicky vplyvom oligarchie.

g) So sedemdesiatročným odstupom je ruptúra medzi efektívnym výkonom štátnej moci Slovenskou republikou s ústavným režimom z roku 1939 a súčasnou Slovenskou republikou priepastná a takmer neprekonateľná.

OTVORENÝMI OTÁZKAMI OSTÁVAJÚ (MEDZI INÝMI).

a) Pôsobili orgány emigračného štátneho zriadenia naďalej i po roku 1974 (smrť F. Ďurčanského) a po roku 1993?

b) Splnili voľby v rokoch 1993 - 2012 charakter „slobodných volieb v Slovenskom štáte“ s dôsledkom zániku poverenia zastupiteľského zboru ustanoveného dekrétom prezidenta, a teda ukončením uzurpátorského režimu (v zmysle definície dôsledkov uzurpácie na vysluhovanie spravodlivosti v Summa Theologica Sv. Tomáša Akvinského)

c) Ako definovať režim dnešnej SR ako nástupcu SSR v rámci federalizovanej ČSSR? Je liberálnou demokraciou alebo demokratickou republikou bez väzby na ideológiu?

d) Je dnes slovenský národ alebo politický ľud (v zmysle národa a národnosti) pôvodcom moci, je jej nositeľom (suverénom), alebo inak: možno na Macejkovej otázku odpovedať tak, aby nešlo o delegitimáciu súčasného ústavného zriadenia zoči voči jedinému zdroju legitimacy, ktorý pripúšťa?

(Koniec)

Je Cirkev v kríze?

zla, o pravde a láske. Takto sa vyvoľáva túžba po správnej aktivite, ktorá vedie k rozhodovaniu žiť na vyššom stupni dôstojnosti života.

Hupsov šlabikár nesleduje tieto ciele. Škriatok nerešpektuje deti, nespolupracuje s nimi, ale iba využíva deti. Je to zlo, zlá úchyľka páchaná na našich deťoch. Neučí ich o možnej spolupráci, o priateľstve, o rodine, o mravnom poriadku, o konaní dobra a zla, o empatii, svedomí a umení. Učí ich individualite, poslušnosti, možno poriadku, rešpektu k silnejšiemu, k autorite, ale na uspokojenie okamžitých potrieb! Je to učebnica techniky strachu a víťazstva hmoty (2.časť, s. 53 - 55).

Na začiatku základnej školy šlabikár nemôže byť usporiadanou sústavou nových poznatkov o hmote, o nových individualitách a entitách, akými sú napr. učebnice prírodopisu, zemepisu, počtov. Tieto poznatky a informácie prichádzajú vo vyšších triedach školy. V šlabikári pre deti nemôže ísť o usporiadanú sústavu informácií o hmote, o manipulácii s ňou. Ide o získanie východiskového, základného pohľadu na vzťahy medzi jednotlivcami, predmetmi a zvláštnosťami, ktoré si dieťa formuje vo svojom svete a nachádza v okolí, v ktorom žije a ktoré pozná. Až keď spozná a pochopí tieto vzťahy a súvislosti medzi známymi vecami, keď si položí otázku „prečo a ako“ a nájde odpoveď „preto a takto“, potom pochopí a zvládne nároky šlabikára a môže vykročiť na osobnú cestu vzdelávania.

Vtipkári hovoria: „všetko čo potrebovali pre život, naučili sa už v materskej škôlke“. Dieťa v šlabikárovom veku je absolútne nekritické, všetko prijíma a absorbuje, chápe súvislosti tak, ako ich podávajú jeho pán učiteľ/pani učiteľka - a šlabikár. Preto musí existovať majstrovstvo šlabikára a učiteľa, aby v týchto základných súvislostiach upevnili najvýznamnejšie sily a vlastnosti detskej osobnosti pre budúce rozhodovanie a konanie v jeho živote a neskôr v jeho dospelosti.

4. AKO NALOŽIŤ

S HUPSOVÝM ŠLABIKÁROM

Ukazuje sa, že spomenuté fakty o pôsobení Hupsovho šlabikára v základnej škole spôsobujú obmedzovanie detí v ich tvorivosti, v rozvoji osobnosti a vlastnej identity dieťaťa (opičiť sa po Hupsovi?). Strata príslušnosti k vlastnej rodine, k príbuzstvu, ale aj k susedom a ostatným ľuďom z okolia a ich náhrada Hupsovými výmyslami, odvádza deti od skutočného poznávania reality života a budúcnosti, ktorá na deti čaká. Metodická a obsahová zmatečnosť Hupsovho šlabikára pre deti je v porovnaní so starším šlabikárom celkom neprijateľná. Hupsov šlabikár dáva dieťaťu poučenie, že je celkom normálne venovať každý deň povrchným javom a poznávať plytké príležitosti na rozptýlenie. Pri plnení a posudzovaní úloh zamieňa sa postavenie človeka, dieťa a a zvieratka (1.časť, s. 4). Z toho vyplýva, že najzaujímavejšie a aj najpodstatnejšie sú veci a ľudia okolo neho a tie môže a bude meniť ako kulisy v divadle, budú mu slúžiť. Je to chápanie,

že životom sa netiahne žiadna zrozmiteľnejšia a trvalejšia línia, napr. rodina, spolupráca a úcta medzi členmi rodiny, pomoc iným ľuďom, ochrana zdravia a života, rešpekt a dohovor s druhým človekom, konanie dobra, prevzatie zodpovednosti za svoje konanie. Hups nepozná žiaden vyšší ideál ani entitu ako je občan, obec, krajina, štát, sviatok a pracovný deň, alebo vlastné svedomie. Pozná len svoje potreby a túžbu na ich uspokojenie. Toto prináša Hups do (pod)vedomia dieťaťa.

Napriek tomu, čo už spôsobuje a ešte spôsobí, tento šlabikár je oficiálnou učebnicou financovanou a schválenou ministerstvom školstva SR. Bude pôsobiť a zapisovať sa do mysli a duše tisícov detí na Slovensku. Lenže: Aké deti si pôsobením tohto šlabikára vyhováme a priviedieme do dospelosti, taká bude naša budúcnosť!

Núka sa otázka, či šlabikár nie je svojim pôsobením v ďalšom vývoji detí a školskej mládeže najdôležitejšou, základnou učebnicou v rámci celého školstva. Mali by sme mať takýto šlabikár! Mali by sme mať šlabikár, ktorý by zakladal formovanie našich detí - budúcich občanov štátu, spoločensťu mravne silných a telesne zdatných ľudí, ktorí dokážu vybudovať podmienky trvalo udržateľného, zdravého a šťastného života pre spoločnosť, pre človeka.

Nechceme mať z našich detí škriatkov a ľudí bez duše. Keď sa upozorňuje na zlo, malo by sa prijať opatrenie a riešenie, liek na toto zlo. Zlo ako realita bez zaujatia postoja voči nemu je ako choroba či diagnóza, ktorú vám lekár povie a pošle vás domov bez lieku. Písať, hovoriť a konštatovať negatívne skutočnosti bez prijatia odôvodnených protipatrení, nie je zápasom so zlou realitou, je skôr jej propagáciou.

Dnes je aktuálna otázka obnovy a upevnenia prirodzenej rodiny. Deti potrebujú rodičov, ukotvenie v rodine, ukážku a pestovanie vzájomnej spolupráce dospelých a detí, dospelých navzájom v štáte a v celom svete. Potrebujeme mierové spolužitie ľudí. K tomuto stavu vedie rozhodovanie múdreho a mravného jednotlivca. Potom, ak sa toto dosiahne, môžeme očakávať aj jednotu občanov, občanov a štátu a jednotu občanov sveta. Tento proces sa začína v šlabikárovom období základnej školy.

K tomu by malo prispieť aj snaženie o vypracovanie nielen moderného, ale predovšetkým životaschopného šlabikára, ktorý musí mať svoje ukotvenie v pevnej a zdravej rodine. Ak prestaneme zdvihovať rodinu a podporovať rodinu, ak sa poddáme súčasnému vývinu úpadku prirodzenej rodiny, potom to bude znamenať súhlas s inými „alternatívami rodiny“, s rozpadom prirodzenej rodiny, s jej smrťou. Ale prirodzená rodina je základnou jednotkou spoločensťu ľudí a obnovy života. Je základom štátu. Súhlasí so smrťou rodiny by znamenalo súhlasí aj so smrťou štátu. Žiaden jednotlivec, žiadna organizácia, kolektív, či skupina v našom štáte nemá právo na úsilie alebo pokus vykonať taký zločin.

FRANTIŠEK KOSORIN

O kríze sa hovorí v poslednej dobe často. Zvyčajne sú pritom na pretrase jej ekonomické aspekty, už menej aspekty sociologické, kultúrne a duchovné. Málokto povie, že súčasná kríza západnej spoločnosti je prvotne krízou mravnou. Sme totiž ešte priveľmi náchylní všetko posudzovať cez prizmu úspechu a zisku. A tak nám (vo verejnej diskusii) uniká podstata: Bez dobrej morálky nebude ani dobrá ekonomika, ani poriadok, ani dobré medziľudské vzťahy.

Prejavy krízy sa však stupňujú, a tak čoraz viac ľudí začína chápať veľkosť problému a hĺbku jeho koreňov. Sekularizačné tendencie naberajú na sile a náboženstvo akoby strácalo dych. Krízové javy v spoločnosti súvisia s nedostatočnou vitalitou európskeho kresťanstva. Objavujú sa úvahy o kríze Cirkvi. V protikresťanských kruhoch sú do značnej miery živene snahou o zneváženie a oslabenie všetkého, čo patrí do kresťanského hodnotového systému, ale o vnútornej kríze vážne premýšľajú aj veriaci ľudia, ktorým záleží na zdravom živote cirkevného spoločenstva a na zachovaní pravej viery.

Kultúra (č. 13/2015) uverejnila článok Ludovíta Košíka s názvom Cirkve v slepej uličke?, v ktorom autor hľadá príčinu toho, že „Cirkev v posledných desaťročiach stratila na sile i počte“. Konštatuje: „Bez Boha je život nemožný. Takýto život môže priniesť len mnohé komplikácie, na ktoré doplatia aj mnohí nevinní a nezainteresovaní.“ Pýta sa: „Aká je reč Cirkvi v dnešnom odkresťančujúcom sa svete? Kde je tá Cirkev, ktorá po stáročia úspešne budovala kresťanské osobnosti, rodiny, národy, spoločenstvá, rehole i štáty?“ Premýšľajúc o negatívnych javoch súčasnosti a slabnúcjej náboženskej praxi, kladie Ludovít Košík aj sugestívnu otázku, načo je taká Cirkev, akú vidíme dnes, aký má zmysel, keď prestáva byť soľou a nevedie človeka k večnému šťastiu.

Ruský mysliteľ Vladimir Sergejevich Soloviov v diele Duchovné základy života zdôrazňuje: „Cirkev sa nepoškrvňuje našimi hriechmi, lebo jej svätosť nie je od nás, hoci aj pozostáva z nás... Cirkev nie je len zhromaždením ľudí (veriacich), ale predovšetkým tým, čo ich zhromažďuje, t. j. zhora ľuďom danou podstatnou formou zjednotenia, ktorej pomocou ľudia môžu mať účasť na Božstve.“ Takto vnímame Cirkev očami viery - ako Božie dielo, ako mystické telo Kristovo. A z tohto hľadiska, v duchovnom zmysle, môžeme len ťažko - ak vôbec - hovoriť o jej kríze či dokonca zániku. Zamyslime sa: Môže byť Cirkev, ktorú založil Kristus, v úpadku? Veríme preda „v jednu, svätú, katolícku a apoštolskú Cirkev“ (Nicejsko-carhradské vyznanie viery).

Nielen z vierouky, ale aj z hlbšej analýzy dejinného vývoja vyplýva, že treba prvotne hovoriť o kríze viery, resp. o kríze identity. Povedané slovami Alexandra Solženicyna (Súostrovie Gulag): „Čiara oddeľujúca dobro od zla pretína srdce každého človeka.“ V problémoch sa ocitá člo-

vek! - osobitne človek dneška, ktorý nemá dostatočnú oporu v spoločenských štruktúrach a zvykoch, človek neraz osamotený a dezorientovaný, keďže už ani rodina neposkytuje také pevné zázemie ako v minulosti. Boj dobra a zla vo svete a v človeku prebieha od počiatku dejín, ale možno povedať, že z aspektu ľudského jedinca a jeho identity je naša doba nielen špecifická, ale aj mimoriadne zložitá. Vedecko-technické vymoženosti nás (paradoxne) privádzajú na trasovisko relativizmu a zle chápaná sloboda vytvára takpovediac trh marnosti, na ktorom sa všeličo ponúka, aj všeličo škodlivé, hoci v lákavom obale; pritom manipulovanie s ľudským vedomím nadobudlo sofistikované podoby.

Podnetné myšlienky k tejto problematike priniesol americký politik, žurnalista a spisovateľ Patrick Buchanan v knihe Smrť Západu. Vychádzajúc z jeho úvah môžeme načrtnúť hlavné príčiny úpadku náboženského života v posledných rokoch či desaťročiach.

Nepriatelia kresťanstva a Cirkvi našli účinný spôsob ovplyvňovania nás. Už neuplatňujú, aspoň nie v našom civilizačnom priestore, násilie ani priamočiare agitovanie, ale vsadili na „princíp slasti“ (prijatie tohto princípu propagoval Herbert Marcuse, jeden z ideológov neomarxizmu). Ľuďom sa ponúka zábava bez obmedzení a rozkoš bez zábran, sľubuje sa im sloboda, sexuálna emancipácia a pohodlný život... Človek s oslabenou duchovnou imunitou, ovplyvnený priemyslom zábavy, ľahko podľahne.

Kultúrnou sféru a masmédiá ovládli takmer úplne ľudia s nekresťanským až protikresťanským zameraním. Novodobí revolucionári si totiž uvedomili, že kultúra má na človeka veľký vplyv, zatiaľ čo mnohí takzvaní konzervatívci oblasť kultúry a školstva zanedbali, podľahnúť bludu ekonomizmu - v domnienke, že človek je ekonomický tvor a že voľný trh znamená raj na zemi (podľa Buchanana je však takéto zmýšľanie vlastne zrkadlovým obrazom marxizmu).

Hospodársky pokrok, podporený prírodovednými objavmi, priniesol nebhývalý blahobyt. Viacerí to sice spochybňujú, no je faktom, že ľudia v Európe sa nikdy doteraz nemali po materiálnej stránke tak dobre ako v súčasnosti (iná vec je, či nie na úkor budúcich generácií). A s hojnosťou, ako nás učia dejiny, prichádza rozmazanosť a pocit sebestačnosti (človek si povie: ja Boha nepotrebujem! ...existuje vôbec?). Vytráca sa zmysel pre obetu, silnie túžba po živote v pohodlí.

Ďalšou príčinou úpadku náboženského povedomia je postupný rozklad tradičnej rodiny, vyvolaný viacerými faktormi, napríklad feminizmom, čo má zhubný vplyv na človeka a jeho vnímanie vlastného ja. Feminizmus sa stal zbraňou, okrem iného, proti rodinnej mzde, ktorá umožňovala chod domácnosti z platu muža - aby žena mohla zostať doma. Boj proti rodine pokračuje, radikálni pokrokári sa ani netaja zámerom dosiahnuť úplné zrušenie rodiny v jej pravom význame.

Napokon treba spomenúť - vy-

chádzajúc z úvah Patricka Buchanana - chyby a zlyhania tých, ktorí mali byť vzorom, či už ide o kresťanských politikov alebo aj niektorých členov cirkevnej hierarchie: formalizmus, kompromisníctvo, podpora vojnových dobrodružstiev, osobné mravné zlyhania atď.

Vráťme sa však k úvodnej otázke. Je Cirkev v kríze? Keď hovoríme o svätosti Cirkvi, neznamená to, že v nej nemá byť pohyb. Otázku, či by sa Cirkev nemala zmeniť, či by nemala svoje štruktúry prispôbiť dobe, aby účinnejšie oslovila hľadajúcich a pochybujúcich, predstrel pápež Benedikt XVI. v príhovore na stretnutí s angažovanými laikmi, ktoré sa konalo v nemeckom Freiburgu 25. septembra 2011. Spomenul súčasný úpadok náboženského života a odklon značnej časti pokrstených od Cirkvi. Ďalej sa vyjadril v tom zmysle, že potreba zmeny tu je, tá však vyplýva v prvom rade z nutnosti neustálej obnovy, ku ktorej sú veriaci kresťania povolaní. Na duchovnej ceste nemožno ustrnúť. Zmena musí teda vychádzať nie z nárokov sveta, ale z úlohy, ktorú Cirkev má: „Poslanie Cirkvi vychádza z tajomstva Trojjediného Boha, z tajomstva jeho stvoriteľskej lásky.“

Kresťanská viera vždy budila u niektorých pohorsenie. Ako hovorí Benedikt XVI., vyplýva to čiastočne z ľudských nedostatkov jej hlásateľov, no najmä z náročnosti, ktorú na človeka kladie - ved' ohlasuje Nesmrteľného, ktorý trpel a zomrel na kríži, hlása prísľub zmriensenia a večného života nám smrteľníkom. Čo z toho vyplýva? Iba hlboký vzťah k Bohu nám umožní naplniť svoje poslanie. Treba sa nám modliť a prosiť o požehnanie a silu Ducha Svätého, aby sme „každý na svojom pôsobisku mohli stále znovu rozpoznávať Božiu lásku a milosrdenstvo a svedčiť o nich“ (Benedikt XVI.; In: Vox č. 12-13/2014).

Duch doby, celková atmosféra v spoločnosti a faktory prostredia nepochybne vplývajú na človeka. Mohlo by sa zdať, že jedinec je bezmocný, že týmto silám nedokáže vzdorovať, ak vôbec chce. Lenže aj atmosféru doby tvoria ľudia. Spomenuli sme špecifiká súčasnosti, ale nasledovanie Krista (Pravdy) nikdy nebolo ľahké. Pomôžeme si znova myšlienkou Josepha Ratzingera - Benedikta XVI. V knihe Úvod do kresťanstva píše: „Viera nebola nikdy postojom automaticky vyhovujúcim sklonom ľudskej existencie.“ Aj v stredoveku, keď boli fakticky všetci veriacimi - „bol veľký zástup tých, čo sa len viedli, a pomerne malý počet tých, čo naozaj vstúpili do vnútorného pohybu viery“. Každý ľudský jedinec musí nanovo a sám za seba vybojovať zápas o svoju dušu, bez ohľadu na dobu, do ktorej sa narodil. Reči o kríze Cirkvi môžu byť aj výhovorkou, pokusom zvaliť vinu na iných, resp. na akési neurčité sily osudu. Stále však platí: Človeče, zmeň seba a zmeníš svet!

JÁN MARŠÁLEK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.

Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *TEODOR KRÍŽKA*. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slpostas.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpostas.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

16. augusta 1938 zomrel vo veku 73 rokov otec slovenského národa Andrej Hlinka. Podľa dobových údajov sa jeho pohrebu 21. augusta zúčastnilo 50 000 - 120 000 ľudí, čo sú obrovské čísla, berúc na vedomie fakt, že podľa sčítania obyvateľstva z roku 1938 žilo na Slovensku 3,3 milióna obyvateľov. Išlo o najväčší pohreb v slovenských dejinách. Mnohí ľudia podľa historika Róberta Letza zostávali v Ružomberku od 18. augusta, keď sa v meste konal tradičný trh. Kvôli

pohrebu čakali a prespávali pod holým nebom. Česko-slovenské železnice vypravili do Ružomberka mimoriadne vlaky s polovičnou zľavou na cestovné lístky. Polícia koordinovala prichádzajúce masy, medzi ktorými bol prítomný i tajomník Matice slovenskej Jozef Ciger-Hronský, pred-

seda parlamentu Jozef Sivák, bývalý minister Vavro Šrobár, básnik Emil Boleslav Lukáč, gróf János Esterházy, podnikateľ Jan Baťa, delegácie z Poľska či z Chorvátska... Pohrebu sa nezúčastnil prezident republiky Edvard Beneš, ktorý namiesto seba poslal predsedu vlády Milana

Hodžu. Na pohrebe sa zúčastnilo približne 900 kňazov, spomedzi biskupov bol prítomný Jozef Čársky, Michal Bubnič či Marián Blaha. Pohrebné obrady vykonal diecézny biskup Ján Vojtaššák. Celý priebeh pohrebu bol v priamom prenose komentovaný reportérmi

česko-slovenského rozhlasu. Večer v deň pohrebu sa na vrcholoch slovenských hôr rozohoreli smútočné vatry. Na druhý deň sa vo všetkých bratislavských kostoloch o 7:00 ráno celebroidali zádušné omše za zosnulého a na štátnych úradoch v Bratislave visela čierna zástava.

Navždy v pamäti

